

**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)**

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 6ος

Ομάδα συγγραφής:

Κυριακή Διαλησμά

Άρης Δρουκόπουλος

Ευαγγελία Κουτρομπέλη

Γεράσιμος Χρυσάφης

Υπεύθυνοι για το Παιδαγωγικό

Ινστιτούτο

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΒΕΪΚΟΥ, Σύμβουλος

ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΚΛΑΒΑΣ,

Μόνιμος Πάρεδρος

Επιτροπή κρίσης:

Αθανάσιος Βερτσέτης

Αγγελική Στασινοπούλου

Κώστας Σταύρου

ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΓΙΑ
ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΕΙΩΜΕΝΗ ΟΡΑΣΗ

Ομάδα Εργασίας Υπουργείου
Παιδείας, δια Βίου Μάθησης και
Θρησκευμάτων

**ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ**

**Κ. Διαλησμά - Α. Δρουκόπουλος
Ε. Κουτρομπέλη - Γ. Χρυσάφης**

**ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ
(ΞΕΝΟΦΩΝ, ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ)**

Α΄ ΤΑΞΗ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Τόμος 6ος

**Το εικονογραφικό υλικό και οι
χάρτες του βιβλίου προέρχονται
από εκδόσεις Μουσείων και
Εκδοτικών Οίκων, τους οποίους το
Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ευχαριστεί
θερμά. Ιδιαίτέρως ευχαριστεί την
Εκδοτική Αθηνών και το
Νομισματικό Μουσείο Αθηνών**

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3

Δομή και περιεχόμενο

Το 3ο Βιβλίο του Θουκυδίδη περιλαμβάνει τα γεγονότα του τέταρτου, πέμπτου και έκτου έτους του πολέμου. Έμφαση δίνεται σε τρία βασικά επεισόδια: α) στην αποστασία (3. 2-18) και υποταγή (3. 27-50) της Μυτιλήνης, β) στην πτώση των Πλαταιών (3. 52-68) και γ) στην επανάσταση στην Κέρκυρα (3. 69-85). Από τα επεισόδια αυτά μόνο το πρώτο είχε κάποια συνέπεια για τη διεξαγωγή του πολέμου.

Και στα τρία επεισόδια αυτό που πραγματικά ενδιαφέρει τον ιστορικό είναι τα ηθικά ζητήματα που ανακύπτουν και σχετίζονται με τη μεταχείριση των εκάστοτε ηττημένων

και με την τρομακτική σκληρότητα και βαρβαρότητα που επέδειξαν κάθε φορά οι νικητές. Το υπόλοιπο του 3ου βιβλίου αφηγείται τις αρχές της εμπλοκής των Αθηναίων στη Σικελία (3.86 κ.λπ), την καταστρεπτική ήττα του Δημοσθένη στην Αιτωλία που ακολουθείται από τις επιτυχίες του στην Ακαρνανία (3. 94-98, 105-114) και κλείνει με την αναφορά του Θουκυδίδη σε επιχειρήσεις των Αθηναίων στη Σικελία και σε μια έκρηξη της Αίτνας (3.115-116).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 70

Κείμενο

Στάση Κερκυραίων

1 Οἱ γὰρ Κερκυραῖοι ἔστασίαζον, ἔπειδὴ οἱ αἰχμάλωτοι ἦλθον αὐτοῖς οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμον ναυμαχιῶν ὑπὸ Κορινθίων ἀφεθέντες, τῷ μὲν λόγῳ ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς προξένοις διηγγυημένοι, ἔργῳ δὲ πεπεισμένοι Κορινθίοις Κέρκυραν προσποιῆσαι. Καὶ ἔπρασσον οὗτοι, ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες, ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν.

Ανάμειξη Αθηναίων-Λακεδαιμονίων. Αποφάσεις Κερκυραίων

2 Καὶ ἀφικομένης Ἀττικῆς τε νεῶς καὶ Κορινθίας πρέσβεις ἀγου-

σῶν καὶ ἐς λόγους καταστάντων ἐψηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι εἶναι κατὰ τὰ ξυγκείμενα, Πελοποννησίοις δὲ φίλοι

3 ὥσπερ καὶ πρότερον. Καὶ (ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενός τε τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ δήμου προεισθήκει) ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην, λέγοντες Ἀθηναίοις τὴν Κέρκυραν καταδουλοῦν.

Δίκη του Πειθία

4 Ὁ δὲ ἀποφυγὼν ἀνθυπάγει αὐτῶν τοὺς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας ἐκ τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἀλκίνου· ζημία δὲ καθ' ἐκάστην χά-

5 ρακα ἐπέκειτο στατήρ. Ὀφλόντων δὲ αὐτῶν καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἱκετῶν καθεζομένων διὰ πλῆθος τῆς ζημίας, ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν, ὁ Πειθίας (ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς

ῶν) πείθει ὥστε τῷ νόμῳ χρήσα-
6 σθαι. Οἱ δ' ἐπειδὴ τῷ τε νόμῳ ἐξ-
εἶργοντο καὶ ἅμα ἐπυνθάνοντο τὸν
Πειθίαν, ἕως ἔτι βουλῆς ἐστί, μέλλειν
τὸ πλῆθος ἀναπείσειν τοὺς αὐτοὺς
Ἀθηναίους φίλους τε καὶ ἐχθροὺς
νομίζειν, ξυνίσταντό τε

**Θάνατος του Πειθία μαζί με
ἄλλους βουλευτές και ιδιώτες
καὶ λαβόντες ἐγχειρίδια ἐξαπιναίως
ἐς τὴν βουλήν ἐσελθόντες τὸν τε
Πειθίαν κτείνουσι καὶ ἄλλους τῶν τε
βουλευτῶν καὶ ἰδιωτῶν ἐς ἐξήκοντα·
οἱ δέ τινες τῆς αὐτῆς γνώμης τῷ
Πειθία ὀλίγοι ἐς τὴν Ἀττικὴν τριήρη
κατέφυγον ἔτι παροῦσαν.**

γλωσσικά σχόλια

ἔστασίαζον οἱ Κερκυραῖοι· στασιά-
ζω = βρίσκομαι σε εμφύλια διαμάχη

ἐπειδὴ = ἀπό τότε

ἀφεθέντες (ἀφίεμαι) = αφού ελευ-
θερώθηκαν

τῷ μὲν λόγῳ... ἔργῳ δὲ = φαινομε-
νικά, στην πραγματικότητα

διηγγυημένοι· διεγγυάομαι, -ῶμαι
= (ως παθ.) τελῶ υπό εγγύηση,
γίνεται κάποιος εγγυητής μου

προσποιῆσαι· προσποιέω, -ῶ =
φέρω με το μέρος μου

ἕκαστον τῶν πολιτῶν μετιόντες =
πιάνοντας (πλησιάζοντας) τον κάθε
πολίτη χωριστά

ἀποστήσωσιν· ἀφίστημι = απομα-
κρύνω, κάνω να αποστατήσει (η
πόλη από τους Αθηναίους)

ἀφικομένης· ἀφικνέομαι, -οῦμαι = φτάνω

ἔς λόγους καταστάσεων (ενν. τῶν πρέσβων) = και αφού ήρθαν σε διαπραγματεύσεις (οι πρέσβεις)

ἔψηφίσαντο· ψηφίζομαι = αποφασίζω

κατὰ τὰ ξυγκείμενα = σύμφωνα με την ισχύουσα συνθήκη

ἔθελοπρόξενος = αυτός που αναλαμβάνει από μόνος του το ρόλο του προξένου, χωρίς να έχει οριστεί από την πόλη ως εκπρόσωπός της, ο εθελοντής πρόξενος

προειστήκει τοῦ δήμου = ήταν αρχηγός του δημοκρατικού κόμματος

ὑπάγουσιν ἔς δίκην = τον σύρουν στο δικαστήριο

οὔτοι οἱ ἄνδρες = δηλ. οι Κερκυραίοι ολιγαρχικοί που επέστρεψαν

από την Κόρινθο

καταδουλοῦν = προσπαθεί να υποδουλώσει (αποπειρατικός ενεστῶτας)

ἀποφυγών· ἀποφεύγω = (ως δικανικός όρος), απαλλάσσομαι, αθώνομαι. Στη δικανική ορολογία ο κατηγορος λέγεται δῶκων, ο κατηγορούμενος φεύγων, ο καταδικασθείς ἀλίσκεται και αυτός που αθώνεται ἀποφεύγει.

ἀνθυπάγω = καταγγέλλω και εγώ με τη σειρά μου στο δικαστήριο αυτόν που με οδήγησε σε δίκη και δεν πέτυχε την καταδίκη μου, κάνω αντιμήνυση

χάρακας· ή χάραξ = βέργα για στηριγμα των κλημάτων των αμπελιών, φούρκα των κλημάτων

τέμενος = κομμάτι γης αφιερωμένο

σε κάποιο θεό ως ιερό έδαφος
ζημία = πρόστιμο, τιμωρία
ὀφλόντων· ὀφλισκάνω = καταδικάζομαι να πληρώσω πρόστιμο
διὰ πλῆθος τῆς ζημίας = εξαιτίας της βαριάς χρηματικής ποινής
ὅπως ταξάμενοι ἀποδῶσιν = για να πληρώσουν το πρόστιμο ύστερα από συμφωνία για το ύψος του
ἐτύγχανε γὰρ καὶ βουλῆς ὤν = (βουλῆς γεν. κατηγορηματική, διαιρετική) διότι συνέβαινε να είναι και μέλος της βουλῆς (δηλ. όχι μόνο προειστήκει τοῦ δήμου αλλά ήταν και βουλευτής)
τῷ νόμῳ ἐξείργοντο = (δηλ. τοῦ ταξάμενοι ἀποδοῦναι) αποκλείονταν από το νόμο (ο νόμος, δηλαδή, απαγόρευε την πληρωμή του επιδικασμένου ποσού με δόσεις)

**ἐπυνθάνοντο· πυνθάνομαι =
πληροφορούμαι**

ἀναπέσειν ἀναπέιθω = μεταπέιθω

**ξυνίσταντο· ξυνίσταμαι = συνω-
μοτώ (εδώ)**

ἐγχειρίδια = μαχαίρια

**ἐξαπιναίως = ξαφνικά,
αιφνιδιαστικά**

κτείνουσι· κτείνω = φονεύω

**τῆς αὐτῆς γνώμης (ενν. ὄντες) τῷ
Πειθία = ομοϊδεάτες με τον Πειθία**

**ἔτι παροῦσαν = που ήταν ακόμη
εκεί (δηλ. στην Κέρκυρα)**

**ἰδιώτης = απλός πολίτης, χωρίς
επίσημο αξίωμα**

Σύγκρουση Κερκυραίων-Κορινθίων Ναυμαχία στα Σύβοτα 433 π.Χ.

- ← Πορεία Κορινθιακού στόλου
- ← Πορεία Κερκυραϊκών δυνάμεων
- ← με τις οποίες συμπράττει μοίρα Αθηναϊκού στόλου
- ✕ στρατόπεδο Κερκυραϊκών δυνάμεων

**Τετράδραχμα και στατήρες
(Νομισματικό Μουσείο Αθηνών)**

ερμηνευτικά σχόλια

οί γὰρ Κερκυραῖοι ἔστασίαζον
Ο εμφύλιος σπαραγμός στην Κέρκυρα το καλοκαίρι του 427 π.Χ. αποτελεί μία από τις πιο σκοτεινές σελίδες στη διάρκεια του Πελοποννησιακού πολέμου. Όπως πολύ εύστοχα έχει επισημανθεί: «Η άποψη ότι ο πόλεμος παράγει βία και η βία πολιτικό χάος, βρίσκει την πληρέστε-

ρη έκφρασή της στην Ιστορία στην τρομακτική εξιστόρηση του εμφύλιου σπαραγμού στην Κέρκυρα» (J.H. Finley, Θουκυδίδης, σ. 186).

οἱ ἐκ τῶν περὶ Ἐπίδαμνον ναυμαχιῶν

Δεν πρόκειται για ναυμαχία που έγινε στην Επίδαμνο, αλλά στα Σύβοτα κοντά στις θεσπρωτικές ακτές. Οι Κερκυραίοι, παρά τη βοήθεια που τους παρείχε μοίρα του αθηναϊκού στόλου, είχαν σημαντικές απώλειες. Οι Κορίνθιοι συνέλαβαν 1050 Κερκυραίους, από τους οποίους οι 800 πουλήθηκαν ως δούλοι, ενώ οι υπόλοιποι 250, που ήταν επιφανείς πολίτες, κρατήθηκαν επί πέντε ολόκληρα χρόνια με πολλές περιποιήσεις στην Κόρινθο, για να ασκήσουν, όποτε οι συγκυρίες θα το απαιτούσαν, την πολιτική τους επιρροή υπέρ της Κορίνθου.

**ὀκτακοσίων ταλάντων τοῖς
προξένοις διηγγυημένοι
Ασφαλῶς πρόκειται για εξωφρενικό
ποσό συγκριτικά προς τα απαντώ-
μενα αλλοῦ λύτρα. Κατά τον Ηρόδο-
το (6.74) δύο μνες, δηλαδή το $1/30$
του ταλάντου ἦταν τα συνηθισμένα
λύτρα ενός αιχμαλώτου σε ανάλογες
περιστάσεις. Πολύ αργότερα ο Νικί-
ας θα προτείνει να πληρώσει η Αθή-
να ὅλα τα έξοδα του πολέμου στους
Συρακούσιους και να δώσει ομή-
ρους, ένα για κάθε τάλαντο που θα
χρωστούσε. Πολλοί σχολιαστές
αποδίδουν το υπέρογκο αυτό ποσό
των 800 ταλάντων σε προσπάθεια
των ίδιων των αιχμαλώτων να κά-
νουν την απελευθέρωσή τους πι-
στευτή. Άλλοι πάλι απορρίπτουν
εντελῶς το αναφερόμενο ποσόν και
θεωροῦν ὅτι το συνολικό ποσόν
ανερχόταν σε 800 μνες, δηλαδή 3**

περίπου μνες κατά κεφαλήν, δηλαδή 300 δραχμές ή 13 τάλαντα. Για να γίνει πάντως κατανοητό το εξωφρενικό ποσό των 800 τάλαντων, πρέπει να σημειωθεί ότι ήταν περίπου διπλάσιο των εσόδων της Δηλιακής συμμαχίας, τα οποία ανέρχονταν σε 460 τάλαντα.

Μνα: Μέτρο βάρους και νομισματικής μονάδας των αρχαίων Ελλήνων. Η αξία της, όπως είναι φυσικό, διέφερε κατά τόπους και χρονικές περιόδους.

Στατήρας: Μονάδα βάρους και αργότερα νομισματική μονάδα στην αρχαία Ελλάδα. Οι στατήρες κόβονταν από χρυσό, άργυρο και ήλεκτρο και είχαν διάφορα βάρη. Οι πιο γνωστοί στατήρες ήταν μεταξύ άλλων ο αργυρός κορίνθιος, οι χρυσοί ευβοϊκός, αττικός και μακεδονικός.

τοῖς προξένοις

Εἶναι Κορίνθιοι, οἱ οἱοί με κοινή συμφωνία Κορινθίων καὶ Κερκυραίων εκπροσωποῦσαν (στην Κόρινθο) διπλωματικά τους Κερκυραίους. Στις διμερεῖς σχέσεις των πόλεων ἴσχυε το ἴδιο, για παράδειγμα ο περίφημος Αθηναῖος στρατηγός Κίμων ἦταν «πρόξενος» της Σπάρτης στην Αθήνα.

Κέρκυραν προσποιῆσαι

Ἐπομένως ἡ πραγματική αἰτία της απελευθέρωσής τους ἦταν να προσαρτήσουν την Κέρκυρα στην Κόρινθο.

ὅπως ἀποστήσωσιν Ἀθηναίων τὴν πόλιν

Ὅχι ἀπὸ την αθηναϊκή συμμαχία – ἡ Κέρκυρα δεν υπῆρξε ποτέ επίσημο μέλος της – ἀλλὰ ἀπὸ την άμεση επιρροή της Αθήνας στο νησί. Ἢδη,

αμέσως μετά την έναρξη του Πελοποννησιακού πολέμου, η Αθήνα είχε καταφέρει να δημιουργήσει ευνοϊκές προϋποθέσεις για την προσάρτηση του νησιού στη συμμαχία, εμπλέκοντας τους Κερκυραίους στην πρώτη ναυτική επιχείρησή της στην Πελοπόννησο (431 π.Χ.)

έφηφίσαντο Κερκυραῖοι Ἀθηναίοις μὲν ξύμμαχοι... πρότερον

Η Κέρκυρα πριν από τα γεγονότα με την Επίδαμνο ακολουθούσε σταθερά ουδέτερη πολιτική στάση, αποφεύγοντας την ένταξή της σε συμμαχίες. Το πρόβλημα όμως με την Επίδαμνο οδήγησε τους Κερκυραίους σε σύγκρουση με τους Κορίνθιους (433 π.Χ.), γεγονός που τους ώθησε να ζητήσουν την προσχώρησή τους στην αθηναϊκή συμμαχία. Οι Αθηναίοι αρχικά απέρριψαν το αίτημα των Κερκυραίων, διότι δεν ήθελαν να

παραβιάσουν τις τριακονταετείς σπονδές του 445 π.Χ. με τους Σπαρτιάτες. Συνήψαν όμως με την Κέρκυρα αμυντική συμμαχία (επιμαχία). Η έκρηξη ωστόσο του Πελοποννησιακού πολέμου κάνει τους Αθηναίους πρόθυμους να αναθεωρήσουν τη στάση τους και να προσπαθήσουν τα μέγιστα να πετύχουν την προσάρτηση του νησιού και τη διασφάλιση των συμφερόντων τους στην περιοχή. Σημαντικό ρόλο για τη μεταστροφή αυτή έπαιξε και η νευραλγική θέση της Κέρκυρας, θέση κλειδί για την επικοινωνία και το εμπόριο με τη δύση. Οι Αθηναίοι πρέπει οπωσδήποτε να ανησύχησαν από την επιστροφή των αιχμαλώτων ολιγαρχικών στο νησί και από τη συνωμοτική τους δραστηριότητα. Είναι εύκολο να φανταστούμε το πολιτικό αδιέξοδο που θα προκλή-

θηκε στην Κέρκυρα από την ταυτόχρονη άφιξη αθηναϊκής και σπαρτιατικής πρεσβείας. Είναι επίσης φανερή η προσπάθεια των Κερκυραίων για τήρηση ουδετερότητας απέναντι και στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές (Αθηναίους-Πελοποννήσιους). Η διπλωματική αυτή στάση τους, που πάντως δεν είναι εντελώς απαλλαγμένη από κάποια δολιότητα και ιδιοτέλεια, δηλώνει ακριβή υπολογισμό των συμφερόντων τους, αλλά και πολιτικό ρεαλισμό, που είναι απαραίτητος στους ανίσχυρους λαούς, προκειμένου να βγουν αλώβητοι από τις συγκρούσεις των ισχυρών. Πάντως η εξισορροπητική τους προσπάθεια, όπως θα δείξει η συνέχεια, ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Οπωσδήποτε το ψήφισμα των Κερκυραίων δείχνει φιλική προς τους Κορίνθιους διάθεση και είναι το

πρώτο αποτέλεσμα της δράσης των αιχμαλώτων ολιγαρχικών.

καὶ ἦν γὰρ Πειθίας ἐθελοπρόξενος
Δηλαδή ο Πειθίας είχε μόνος του προθυμοποιηθεί λόγω των δημοκρατικών του πεποιθήσεων να εκτελεί χρέη προξένου των Αθηναίων στην Κέρκυρα. Πρέπει δε να σημειωθεί ότι στις αρχαίες ελληνικές πόλεις δεν υπήρχαν, όπως σήμερα, διπλωματικοί εκπρόσωποι για τη διεκπεραίωση των διακρατικών σχέσεων.

καὶ τοῦ δήμου προεισθῆκει
Ο Πειθίας λόγω των φιλοαθηναϊκών του φρονημάτων ήταν αρχηγός της δημοκρατικής παράταξης στην Κέρκυρα. Η Κέρκυρα είχε ολιγαρχικό πολίτευμα διαμορφωμένο κατά το πρότυπο της Κορίνθου. Ωστόσο μέσα στα πλαίσια αυτής της μορφής

πολιτεύματος λειτουργούσε υποτυπωδώς η εκκλησία του δήμου (άλια). Το όργανο αυτό είχε αρχικά μηδαμινή δύναμη, μετά όμως από την αμυντική συμμαχία του 433 π.Χ. με την Αθήνα ενίσχυσε σημαντικά τη θέση του στα πολιτικά πράγματα της Κέρκυρας.

**ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες
ἔς δίκην**

Το γεγονός της παραπομπής του Πειθία σε δίκη πολιτικής σκοπιμότητας από τους αντιπάλους του ολιγαρχικούς είναι δηλωτικό του αγεφύρωτου χάσματος και της οξύτατης πολιτικής αντιπαράθεσης που θα οδηγήσει σε εμφύλια διαμάχη το νησί.

**ὁ δὲ ἀποφυγὼν (ενν. τὴν δίκην)
ἀνθυπάγει**

Μετά την αθώωσή του ο Πειθίας σύρει κι αυτός σε δίκη τους πολιτικούς

του αντιπάλους, πράξη που μαρτυρεί μικρότητα, εκδικητική διάθεση και μισαλλοδοξία.

τούς πλουσιωτάτους πέντε ἄνδρας, φάσκων τέμνειν χάρακας
Οι κατηγορίες του Πειθία δεν εδράζονται σε πολιτική βάση αλλά έχουν έντονο θρησκευτικό και κοινωνικό χαρακτήρα. Κι αυτό, διότι, όπως αποδείχθηκε από τη δική του αθώωση, είναι δύσκολο να στοιχειοθετηθούν καταγγελίες πολιτικής υφής. Πιθανώς οι πιο πλούσιοι από τους πολίτες είχαν την επίβλεψη του τεμένους και γι' αυτό κατηγορούνται από τον Πειθία ότι έκοβαν συστηματικά τις φούρκες, δηλαδή τους πασσάλους που στήριζαν τα κλήματα, παρά τη ρητή απαγόρευση του νόμου, είτε για να τις εμπορευτούν είτε για να τις χρησιμοποιήσουν στα δικά τους κτήματα. Σύμφωνα με άλλη

άποψη οι πλούσιοι επεδίωκαν να σφετεριστούν τα ιερά κτήματα ή έκοβαν τα κλαδιά από τις ιερές ελιές για να μπολιάσουν τις δικές τους, γεγονός που απαγορευόταν αυστηρά. Είναι πάντως γνωστό από τις κωμωδίες του Αριστοφάνη ότι οι «χάρακες» ήταν ακριβές στην αγορά και το αδίκημα της κλοπής ήταν συχνό.

τοῦ τε Διὸς τοῦ τεμένους καὶ τοῦ Ἄλκινου

Ο Αλκίνοος ήταν ο τιμώμενος ως ήρωας ομηρικός βασιλιάς της Κέρκυρας. Η θέση των δύο αυτών ιερών παραμένει άγνωστη

ζημία δὲ καθ' ἐκάστην χάρακα ἐπέκειτο στατήρ

Πρόκειται για τον αργυρό κορινθιακό στατήρα και όχι για τον αθηναϊκό χρυσό που ισοδυναμούσε με 20

αττικές δραχμές. Οι πέντε αυτοί πλούσιοι Κερκυραίοι θα έπρεπε να είχαν κόψει πολλές χιλιάδες βέργες για να είναι το πρόστιμο τόσο δυσβάσταχτο.

πρὸς τὰ ἱερὰ καθεζομένων

Οι ικέτες ήταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα και ο θεσμός της ικεσίας πανελλήνια αναγνωρισμένος. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι οι άνθρωποι που κατέφευγαν σε ιερούς χώρους (συνήθως επρόκειτο για ναούς ή βωμούς) ζητώντας άσυλο, βρίσκονταν υπό την προστασία του θεού και κάθε προσπάθεια βίαιης απομάκρυνσής τους από τον ιερό χώρο ή κακοποίησης τους λογίζόταν ως πράξη ιερόσυλη, επέφερε δε πάντοτε συμφορές στο πρόσωπο ή στην πόλη που επεδείκνυε ασέβεια προς τους ικέτες.

ὅπως ταξάμενοι ἀποδώσιν

Οἱ πλούσιοι Κερκυραῖοι ἐπιθυμοῦσαν να πληρώσουν το πρόστιμο κατά δόσεις σε τακτά χρονικά διαστήματα και ὄχι ἀμέσως, ὅπως ὀρίζει ο νόμος. Ἀπό το χωρίο πάντως αὐτό προκύπτει το συμπέρασμα ὅτι οἱ πλούσιοι Κερκυραῖοι ἦταν μεγαλοκτηματίες και γι' αὐτό δεν εἶχαν πρόχειρα τόσα χρήματα, ὥστε να πληρώσουν το πρόστιμο. Εἶχαν ὁμως γενικότερα οικονομική άνεση και θα μπορούσαν να πληρώσουν σε χρόνο που θα το επέτρεπαν τα ἔσοδα ἀπό τα κτήματα τους.

Πειθίας... πείθει

Παρονομασία ἢ παρήχηση.

ἐτύγγχανε γὰρ και βουλῆς ὤν

Η βουλή στην Κέρκυρα ἦταν κατά το κορινθιακό πρότυπο ολιγομελές σώμα, αποτελούμενο ἀπό ευπατρί-

δες με την ιδιότητα του ισόβιου μελους. Υπήρχε επίσης στο νησί και το συμβούλιο των προβούλων που επεξεργαζόταν τα θέματα που θα απασχολούσαν στη συνέχεια τη βουλή. Η εκκλησία του δήμου, όπως προαναφέρθηκε, λειτουργούσε στην Κέρκυρα, αλλά είχε πολύ μικρή πολιτική ισχύ. Όμως η επιρροή της Αθήνας και η παράλληλη άνοδος νέων κοινωνικών στρωμάτων, των εμπόρων και των βιοτεχνών, ώθησαν το κερκυραϊκό πολιτικό σκηνικό σε εκδημοκρατισμό. Την περίοδο αυτή ο έλεγχος της βουλής και της εκκλησίας του δήμου φαίνεται ότι βρίσκεται στα χέρια των δημοκρατικών με αρχηγό τον Πειθία.

μέλλειν τὸ πλῆθος ἀναπείσειν
Πριν από λίγο οι Κερκυραίοι είχαν αποφασίσει να θεωρούν τους Πελοποννήσιους ως φίλους. Αυτή τη

συμμαχία δεν τη δέχονταν οι Αθηναίοι. Οι ολιγαρχικοί λοιπόν ανήσυχτοι εκτιμούν ότι ο Πειθίας θα κατορθώσει να μεταπείσει τον κερκυραϊκό λαό να ακυρώσει το ψήφισμα ουδετερότητας και να ταχθεί ανεπιφύλακτα με το μέρος της Αθήνας.

καὶ ἰδιωτῶν

Ἦταν υποστηρικτές του Πειθία και μέλη της δημοκρατικής παράταξης.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Η αντίθεση λόγῳ-ἔργῳ αποτελεί θεμελιακή αντίθεση στο ἔργο του Θουκυδίδη. Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετεί η χρήση της εδώ;

2. Πώς κρίνετε την απόφαση των Κερκυραίων για τήρηση ουδετερότητας; Συζητήστε τις πιθανότητες

επιτυχίας μιας τέτοιας απόφασης μέσα στο πολιτικό σκηνικό που διαμορφώνεται στην Κέρκυρα.

3. Να συζητήσετε και να αξιολογήσετε την απόφαση των ολιγαρχικών να παραπέμψουν τον κυριότερο πολιτικό τους αντίπαλο (δηλ. τον Πειθία) σε δίκη.

4. Πώς κρίνετε την απόφαση του Πειθία να οδηγήσει κι αυτός με τη σειρά του τους αντιπάλους του σε δίκη; Η απάντησή σας θα πρέπει να βασιστεί σε κριτήρια α) ηθικά και β) πολιτικά.

5. α) Προσπαθήστε να καταγράψετε τα αίτια που οδήγησαν τους Κερκυραίους ολιγαρχικούς στο πραξικόπημα. β) Ποιο φαντάζεστε ότι είναι το πολιτικό κλίμα που διαμορφώθηκε στην Κέρκυρα μετά τη δολο-

φονία του Πειθία και των άλλων δημοκρατικών.

6. Φανταστείτε ότι είστε ένας Κερκυραίος, απλός οπαδός των ολιγαρχικών. Ποια επιχειρήματα θα χρησιμοποιούσατε για να δικαιολογήσετε τις ενέργειες των ομοϊδεατών σας;

7. Ποια στοιχεία της αφήγησης του Θουκυδίδη στο Κεφ. 70 είναι ενδεικτικά των γενικότερων κοινωνικών και πολιτικών μεταβολών που είχαν αρχίσει να επικρατούν στην Κέρκυρα κυρίως από το 433 π.Χ. και ύστερα; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. Με ποιους σύγχρονους όρους που αποτελούν και βασικές συνιστώσες του δημοκρατικού πολιτεύματος αποδίδονται σαφέστερα αυτές οι μεταβολές;

8. ἔς τὴν Ἀττικὴν τριήρη κατέφυγον ἔτι παροῦσαν: Για ποιους λόγους ἡ ἀθηναϊκὴ πρεσβεία παρέτεινε τὴν παραμονή της στὴν Κέρκυρα καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρηση της πελοποννησιακῆς;

9. Να σχηματίσετε σύντομες φράσεις στὴ ΝΕ με τὶς λέξεις στασιαστής, ἐχέγγυο, ἐγγυητής, κάθειρξη, ἐπίκειται.

10. πόλιν (§1), ἄνδρας (§4): Χρησιμοποιώντας ὡς α΄ ἢ β΄ συνθετικὸ τὶς λέξεις που σας δίνονται να γράψετε τρία σύνθετα ουσιαστικά ἀπὸ καθεμία καὶ να σχηματίσετε ἀντίστοιχες προτάσεις με αὐτά.

11. ἐξόφληση, ἀποστασία, ἀφραση, εἰρκτή, φερέγγυος, χρήμα, ὄρκος: Με ποιες λέξεις τοῦ Κεφ. 70 σχετίζονται ἐτυμολογικά οἱ παραπάνω;

12. ὑπάγουσιν αὐτὸν οὗτοι οἱ ἄνδρες ἐς δίκην (§ 3): α) Να γράψετε την πρόταση μεταφέροντας το ρήμα σε όλους τους χρόνους της ίδιας έγκλισης και φωνής, β) να μεταφέρετε όλους τους κλιτούς τύπους στον άλλο αριθμό.

13. Να μεταγραφούν σε χρόνο ενεστώτα οι ρηματικοί τύποι που αναφέρονται στις ενέργειες των ολιγαρχικών για την κατάληψη της εξουσίας.

14. Να εντοπίσετε όλους τους τύπους αόρ. β΄ του κεφαλαίου και να τους γράψετε στο γ΄ ενικό και πληθυντικό πρόσωπο της οριστικής στη φωνή που βρίσκονται.

15. Μπορείτε να επιβεβαιώσετε την ακόλουθη άποψη με συγκεκριμένα παραδείγματα από το Κεφ. 70; «Ο

Θουκυδίδης απομακρύνει ό,τι είναι τυχαίο και κρατάει μόνο ό,τι χρησιμεύει για να φανεί η πορεία μιας ενέργειας· και αντίθετα, πάλι, προσκολλάται σ' αυτή την ενέργεια χωρίς να παραμελεί κανένα της στοιχείο· μ' αυτόν τον τρόπο, η αφήγησή του φαίνεται να παίρνει τη μορφή αποδεικτικού συλλογισμού. Οι συνθήκες τις οποίες συγκρατεί είναι αναγκαίες και επαρκείς για το αποτέλεσμα στο οποίο καταλήγει. Δεν μπορούμε τίποτα να αφαιρέσουμε, τίποτα να μεταβάλουμε. Και η συνοχή που αποκτά η αφήγηση –από τις προκείμενες ως τα συμπεράσματα– παίρνει έτσι ένα χαρακτήρα αναγκαιότητας» (Jacqueline de Romilly, Ιστορία και Λόγος στον Θουκυδίδη, σ. 49).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 71-73

Κείμενο

71.

Οι ολιγαρχικοί αποφασίζουν ουδετερότητα – Αποστολή πρεσβείας στην Αθήνα

1 Δράσαντες δὲ τοῦτο καὶ συγκαλέσαντες Κερκυραίους εἶπον ὅτι ταῦτα καὶ βέλτιστα εἶη καὶ ἥκιστ' ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων, τό τε λοιπὸν μηδετέρους δέχεσθαι ἄλλ' ἢ μιᾶν ἡσυχάζοντας, τὸ δὲ πλεον πολέμιον ἡγεῖσθαι. Ὡς δὲ εἶπον, καὶ ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνώμην.

2 Πέμπουσι δὲ καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας εὐθύς πρέσβεις περὶ τε τῶν πεπραγμένων διδάξοντας ὡς ξυνέφερε καὶ τοὺς ἐκεῖ καταπεφευγότας πείσο-

ντας μηδὲν ἀνεπιτήδειον πράσσειν, ὅπως μή τις ἐπιστροφή γένηται.

72.

Ἀνάμειξη τῆς Σπάρτης

1 Ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς τε πρέσβεις ὡς νεωτερίζοντας ξυλλαβόντες, καὶ ὅσους ἔπεισαν, κατέθεντο ἐς Αἴγιναν.

Οἱ ολιγαρχικοὶ ἐπιτίθενται ἐναντίον των δημοκρατικῶν καὶ νικοῦν

2 Ἐν δὲ τούτῳ τῶν Κερκυραίων οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα ἐλθούσης τριήρους Κορινθίας καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβων ἐπιτίθενται τῷ δή-

3 μῳ, καὶ μαχόμενοι ἐνίκησαν. Ἀφικομένης δὲ νυκτὸς ὁ μὲν δῆμος ἐς τὴν ἀκρόπολιν καὶ τὰ μετέωρα τῆς πόλεως καταφεύγει καὶ αὐτοῦ ξυλλεγεῖς ἰδρύθη, καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα εἶχον·

Εκατέρωθεν κατάληψη περιοχών της πόλης

**οἱ δὲ τὴν τε ἀγορὰν κατέλαβον, οὐ-
περ οἱ πολλοὶ ὥκουν αὐτῶν, καὶ
τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ καὶ πρὸς
τὴν ἠπειρον.**

73.

**Και οι δύο πλευρές οργανώνονται
και αναζητοῦν συμμάχους**

**Τῇ δ' ὑστεραία ἠκροβολίσαντό τε
ὀλίγα καὶ ἐς τοὺς ἀγροὺς περιέπε-
μπον ἀμφοτέρω, τοὺς δούλους πα-
ρακαλοῦντές τε καὶ ἐλευθερίαν ὑπι-
σχνούμενοι· καὶ τῷ μὲν δήμῳ τῶν
οἰκετῶν τὸ πλῆθος παρεγένετο
ξύμμαχον, τοῖς δ' ἑτέροις ἐκ τῆς
ἠπείρου ἐπίκουροι ὀκτακόσιοι.**

γλωσσικά σχόλια

Κεφ 71

δράσαντες· δράω, -ῶ = ενεργώ, πράττω

ξυγκαλέσαντες· ξυγκαλέω, -ῶ = καλώ σε συνέλευση, συγκαλώ

ταῦτα = δηλ. ο φόνος των δημοκρατικών αρχηγών

ἤκιστ' ἂν δουλωθεῖεν ὑπ' Ἀθηναίων = δε θα υποδουλώνονταν με κανένα τρόπο πια από τους Αθηναίους

τό τε λοιπὸν = και στο εξής

μηδετέρους = ούτε τους μεν ούτε τους δε, ενν. ούτε τους Αθηναίους ούτε τους Λακεδαιμόνιους

ἀλλ' ἢ = εκτός, παρά μόνο

ἡσυχάζοντας· ἡσυχάζω = μένω ουδέτερος

**ἐπικυρῶσαι· ἐπικυρόω, -ῶ =
επικυρώνω**

γνώμη = πρόταση

διδάξοντας· διδάσκω = εξηγώ

**τούς ἐκεῖ καταπεφευγότας =
αυτούς που είχαν καταφύγει εκεί**

**ἀνεπιτήδειον (ενν. τῆ Κερκύρα) =
εχθρική ενέργεια (εναντίον της Κέρ-
κυρας)**

**ὅπως μή τις ἐπιστροφή γένηται =
για να μην υπάρξει καμιά αντεκδί-
κηση (ενν. κατά των Κερκυραίων
από την πλευρά των Αθηναίων)**

Κεφ. 72

ἐλθόντων = ενν. τῶν πρέσβων

**ὡς νεωτερίζοντας = ως υποκινη-
τές στάσης**

**κατέθεντο· κατατίθεμαι = συγκε-
ντρώνω για ασφάλεια**

ἐν δὲ τούτῳ = ενν. τῷ καιρῷ

οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα = οι κύριοι της πολιτικής κατάστασης (δηλ. οι ολιγαρχικοί πραξικοπηματίες που πήραν με τη βία στα χέρια τους τη διακυβέρνηση της Κέρκυρας)

τὰ μετέωρα τῆς πόλεως = τα ψηλά και οχυρά μέρη της πόλης

ξυλλεγείς· ξυλλέγομαι = συγκεντρώνομαι, συναθροίζομαι

ἰδρύθη· ἰδρύομαι = εγκαθίσταμαι

οἱ δὲ = δηλ. οἱ ἔχοντες τὰ πράγματα (ολιγαρχικοί)

τὸν λιμένα = δηλ. το λιμάνι του Αλκίνου

πρὸς αὐτῇ = δηλ. τῇ ἀγορᾷ

Κεφ. 73

τῆ ὑστεραία = την επόμενη ημέρα

ἠκροβόλισαντο· ἠκροβόλιζομαι =
αψιμαχώ, κάνω μικροεπιθέσεις

περιέπεμπον περιπέμπω = στέλνω
παντού, εδώ κι εκεί

παρακαλοῦντες = προσκαλώντας

**ὑπισχνούμενοι· ὑπισχνέομαι, -
οῦμαι** = υπόσχομαι

τὸ πλῆθος τῶν οἰκετῶν = ο μεγα-
λύτερος αριθμός των δούλων

παρεγένετο· παραγίγνομαι =
βοηθώ, συμπαρίσταμαι

παρεγένετο ξύμμαχον = πήγαν
σύμμαχοι

ἐπίκουροι = μισθοφόροι

1. Αρχαία πόλη
2. Αγορά
3. Ακρόπολη
4. Υψώματα
5. Υλλαϊκός λιμένας
6. Λιμάνι της αγοράς
7. Ηραίο
8. Το νησί απέναντι από το Ηραίο
9. Πτυχία

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.71

δράσαντες... ξυγκαλέσαντες

Ασφαλώς δεν έκαναν όλα αυτά μόνοι τους οι πέντε Κερκυραίοι ολιγαρχικοί, αλλά με τη βοήθεια των ομοϊδεατών τους και ιδιαίτερα εκείνων που ήταν αιχμάλωτοι από την Κόρινθο. Αξιοπρόσεκτη είναι η προσπάθεια των ολίγων να προσδώσουν μία επίφαση δημοκρατικής νομιμότητας στο όλο εγχείρημά τους, αφού αμέσως μετά το φόνο των πολιτικών τους αντιπάλων συγκαλούν το δήμο.

ταῦτα καὶ βέλτιστα... δέχεσθαι

Μετά τη δολοφονία των αρχηγών των δημοκρατικών οι ολιγαρχικοί συγκέντρωσαν την εκκλησία του δήμου και τόνισαν ότι οι τρέχουσες εξελίξεις ήταν συμφέρουσες για την

Κέρκυρα, διότι έτσι το νησί δε διέτρεχε τον κίνδυνο υποδούλωσής του στην Αθήνα. Επισήμαναν ακόμη την αναγκαιότητα τήρησης ουδετερότητας υπό όρους, γεγονός που σήμαινε διάλυση της επιμαχίας με την Αθήνα, όχι όμως και ολοκληρωτική αποκοπή των δεσμών της Κέρκυρας με την υπερδύναμη αυτή της εποχής.

miã νηί... ήγεισθαι

Η παρουσία δηλαδή περισσότερων του ενός πλοίων θα έπρεπε να θεωρείται ενέργεια εχθρική και να οδηγεί σε πολεμική κινητοποίηση. Ουσιαστικά η απόφαση αυτή ακυρώνει πρακτικά την αμυντική συμμαχία Αθηναίων-Κερκυραίων. Πρέπει να σημειωθεί πάντως εδώ ότι η πολιτική της ουδετερότητας, της απεμπλοκής δηλαδή της Κέρκυρας από τον πόλεμο, ήταν συνετή. Αυτό βέβαια

δεν αναιρεί τον αρχικό σκοπό των ολιγαρχικών, που ήταν να εγκαταστήσουν την ολιγαρχία στην Κέρκυρα.

ἐπικυρῶσαι ἠνάγκασαν τὴν γνῶμην

Οι ολιγαρχικοί με το κλίμα ψυχολογικής βίας και τρομοκρατίας που δημιουργούν εξαναγκάζουν τους Κερκυραίους να επικυρώσουν την πρότασή τους για ουδετερότητα. Καταλύεται έτσι η ίδια η ουσία της λειτουργίας των δημοκρατικών θεσμών, δηλαδή η ελευθερία στη λήψη των αποφάσεων. Η πολιτική αυτή φενάκη των ολίγων εκφράζεται εναργέστατα από τις ίδιες τις αντιφατικές ενέργειές τους: από τη μια συγκαλούν την εκκλησία του δήμου, από την άλλη όμως δεσμεύουν τη βούληση του δημοκρατικού αυτού οργάνου.

πέμπουσι... πρέσβεις

Η αποστολή πρέσβευων στην Αθήνα είναι ένας διπλωματικός ελιγμός των ολιγαρχικών. Ο Θουκυδίδης δεν κάνει λόγο για αντίστοιχη κίνηση με αποδέκτη τη Σπάρτη, διότι προφανώς η νέα κατάσταση, που διαμορφωνόταν στην Κέρκυρα, ήταν ευνοϊκή γι' αυτήν.

περί τε τῶν πεπραγμένων...

πράσσειν

Η πρεσβεία που στάλθηκε στην Αθήνα ήταν επιφορτισμένη με διπλό σκοπό: αφενός να πείσει τους Αθηναίους ότι οι εξελίξεις στην Κέρκυρα ήταν συμφέρουσες και γι' αυτούς, αφετέρου να διεγείρει τη φιλοπατρία των δημοκρατικών Κερκυραίων που είχαν καταφύγει στην Αθήνα, ώστε να μην προσπαθήσουν να ανατρέψουν τη νέα πολιτική κατάσταση που δημιουργήθηκε στο νησί.

**ὅπως μή τις ἐπιστροφή γένηται
Αυτό που επιδιώκουν να πετύχουν
οι ολιγαρχικοί είναι να αποτραπεί
οποιαδήποτε αντίδραση στη νέα
πολιτική κατάσταση που το πραξι-
κόπημά τους διαμόρφωσε. Πρέπει
να τονιστεί εδώ ότι οι Κερκυραίοι
ολιγαρχικοί δεν είναι μόνο δολοφό-
νοι, αλλά και αναίσχυντοι δολοπλό-
κοι, κι αυτό διότι προσπαθούν να
διεγείρουν τα αισθήματα φιλοπα-
τρίας εκείνων, τους οποίους ήθελαν
να φονεύσουν.**

Κεφ. 72

**ἐλθόντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι... Αἴγιναν
Η αντίδραση των Αθηναίων υπήρξε
άμεση. Συνέλαβαν τους πρέσβεις,
καθώς και όσους από τους Κερκυ-
ραίους συντάχθηκαν τώρα μαζί τους
(πρόκειται για τους Κερκυραίους
που είχαν προηγουμένως καταφύ-**

γει στην Αθήνα) και τους συγκέντρωσαν στην Αίγινα. Η σύλληψη των πρέσβων, που θεωρούνταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα, αντιστρατεύεται τους κανόνες του «διεθνούς δικαίου» της εποχής. Ωστόσο η ενέργεια των Αθηναίων δικαιολογείται στην παρούσα περίπτωση από την κατάλυση της έννομης τάξης που προηγήθηκε στην Κέρκυρα και από την ανάρμοστη δράση των ίδιων των πρέσβων στην Αθήνα. Ο Θουκυδίδης δεν κάνει ξανά λόγο στο έργο του για την τύχη αυτών των ομήρων.

Ἐν δὲ τούτῳ... ἐνίκησαν

Η άφιξη ενός πολεμικού πλοίου από την Κόρινθο και των Λακεδαιμονίων πρέσβων παρέχει την αναμενόμενη ευκαιρία στους ολιγαρχικούς, οι οποίοι επιτίθενται κατά των δημοκρατικών και τους νικούν σε μάχη.

Ο φόνος του Πειθία (3.70.6) είναι η αρχή του εμφυλίου πολέμου, αλλά από το σημείο αυτό της θουκυδίδειας αφήγησης (72.2) η εμφύλια σύρραξη γενικεύεται και οι δύο αντίπαλες παρατάξεις θα οδηγηθούν σε φρικαλεότητες. Είναι σαφές ότι η νέα σπαρτιατική αποστολή που έσπευσε στην Κέρκυρα στάλθηκε ως άμεση αντίδραση στις προηγηθείσες ενέργειες των Αθηναίων και είχε σκοπό την ανάληψη δραστηκών πρωτοβουλιών και τη δυναμική εκκαθάριση της πολιτικής κατάστασης προς όφελος των Κερκυραίων ολιγαρχικών και κατ' επέκταση των συμφερόντων της Σπάρτης. Η παρέμβαση της Σπάρτης στα εσωτερικά της Κέρκυρας είναι πλέον απροκάλυπτη.

καὶ τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα εἶχον
Ἡ πόλη της Κέρκυρας είχε δυο λιμάνια, το λιμάνι του Αλκίνου, το οποίο βρισκόταν κοντά στην αγορά και απέναντι στην Ἡπειρο και σήμερα ονομάζεται Καστράδες, και το Ὑλλαϊκό ή, κατά τον Απολλώνιο το Ρόδιο, Ὑλλικό, στο μέσο του οποίου βρίσκεται το Ποντικονήσι ή Κοντυλονήσι. Πιστεύεται μάλιστα ότι το Ποντικονήσι είναι το πετρωμένο από τον Ποσειδῶνα πλοίο των Φαιάκων, που κατά τον Ὅμηρο (Ὀδυσσ. ε, 152) μετέφερε τον Οδυσσέα στην Ιθάκη. Σήμερα ο Ὑλλαϊκός λιμένας ονομάζεται Πέραμα και Καλικιόπουλο.

τήν τε ἀγορὰν κατέλαβον
Ἡ αγορά βρισκόταν χαμηλά στους πρόποδες ενός λόφου.

**τὸν λιμένα τὸν πρὸς αὐτῇ
Οἱ δημοκρατικοὶ κατέλαβαν τὰ υψηλά μέρη καὶ τὴν ἀκρόπολη, ἐνῶ οἱ ολιγαρχικοὶ τὰ χαμηλά καὶ τὸ λιμάνι. Οἱ Κερκυραῖοι βρίσκονται ἔτσι διχασμένοι σε δύο ἀντίπαλες παρατάξεις καὶ ἔτοιμοι νὰ ἐπιδοθοῦν σε ἐμφύλιο σπαραγμό.**

Κεφ. 73

τοὺς δούλους... ὑπισχνούμενοι
Ἡ ἀπεγνωσμένη προσπάθεια ἐπικράτησης σε βάρος τῶν ἀντιπάλων τους, ἡ ἐνταση τοῦ ἀγῶνα καὶ ἡ ὀξυνση τῶν πολιτικῶν παθῶν οδηγοῦν τὴν καθεμία ἀπὸ τὶς ἀντίπαλες παρατάξεις στὴν πρόσκληση τῶν δούλων, προκειμένου νὰ ἐνισχύσουν τὸ δυναμικὸ τους. Πρόκειται γιὰ ἀσυνήθιστο γεγονός, ὅμως στὰ πλαίσια μιᾶς τόσο ἐντονῆς ἐμφύλιας διαμάχης, οἱ δούλοι, που υπερέβαι-

ναν τότε το μισό πληθυσμό της Κέρκυρας, αποτελούσαν ικανή αριθμητικά ενίσχυση για κάθε αντιμαχόμενη παράταξη.

τῶν οἰκετῶν τὸ πλῆθος

Οι οἰκέται ανήκουν από άποψη δικαιωμάτων στην τάξη των δούλων αλλά βρίσκονται σε σχετικά καλύτερη θέση από τους άλλους. Ζουν μέσα στο σπίτι του κυρίου τους ως υπηρετικό προσωπικό και πολλές φορές είναι πρόσωπα ειλικρινά αφοσιωμένα στην οικογένεια του αφεντικού τους.

καὶ τῷ μὲν δήμῳ... ξύμμαχον

Λογική εξέλιξη, καθώς η τάξη των δούλων ιδεολογικά και κοινωνικά αισθανόταν εγγύτερα στους δημοκρατικούς παρά στους ολιγαρχικούς (βλ. παράθεμα σελ. 56-57).

ἐκ τῆς ἡπείρου ἐπίκουροι

Οι ολιγαρχικοί είχαν την οικονομική δυνατότητα να προσλάβουν μισθοφορικά στρατεύματα, για να εξισωθούν αριθμητικά με τους δημοκρατικούς, που ενισχύθηκαν σημαντικά από τους δούλους.

«Και ως προς το χωρίο αυτό {Κεφ. 73} πρέπει να παρατηρηθεί ότι η δράση των δούλων, η ύπαρξη των οποίων θεωρείται αυτονόητη και δεδομένη, καθορίζεται από τις δραστηριότητες και αντιθέσεις των ελευθέρων και αποτελεί συμπλήρωμά τους ή μέσο για την επίτευξη των σκοπών τους... Από την πληροφορία αυτή του Θουκυδίδη συνάγεται ότι οι δούλοι αποτελούν υπολογίσιμο παράγοντα, τουλάχιστον στην Κέρκυρα. Διαφορετικά οι δημοκρατικοί δε θα ζητού-

σαν τη βοήθειά τους. Δεν έχουν όμως επιδιώξεις ή σκοπούς διαφορετικούς από αυτούς των ελευθέρων. Το γεγονός ότι οι περισσότεροι δούλοι ακολούθησαν τους δημοκρατικούς στην Κέρκυρα ίσως να οφείλεται στο γεγονός ότι η συμπεριφορά των δημοκρατικών ήταν πιο ήπια απέναντι στους δούλους από τη συμπεριφορά των ολιγαρχικών. Πάντως ο Θουκυδίδης δεν ενδιαφέρεται να αιτιολογήσει αυτό το περιστατικό». (Α. Μπαγιόνας, Η σκέψη του Θουκυδίδη και η σύγχρονη αντίληψη για την ιστορία, Π.Ε.Φ. σεμινάριο 8, σ. 78).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 74

Κείμενο

Νίκη των δημοκρατικῶν

1 Διαλιπούσης δ' ἡμέρας μάχη αὖθις γίνεται καὶ νικᾷ ὁ δῆμος χωρίων τε ἰσχύι καὶ πλήθει προύχων· αἶ τε γυναῖκες αὐτοῖς τολμηρῶς ξυνεπελάβοντο βάλλουσαι ἀπὸ τῶν οἰκῶν τῷ κεράμῳ καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. Γενομένης δὲ τῆς τροπῆς περὶ δείλην ὀψίαν, δείσαντες οἱ ὀλίγοι μὴ αὐτοβοεῖ ὁ δῆμος τοῦ τε νεωρίου κρατήσειεν ἐπελθὼν καὶ σφᾶς διαφθείρειεν,

Ἐμπρησμός της πόλης ἐμπιπράσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὰς ξυνοικίας, ὅπως μὴ ἦ ἔφοδος, φειδόμενοι οὔτε οἰκεί-

ας οὔτε ἀλλοτρίας, ὥστε καὶ χρήματα πολλὰ ἐμπόρων κατεκαύθη καὶ ἡ πόλις ἐκινδύνευσε πᾶσα διαφθαῖναι, εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογὶ ἐπίφορος ἐς αὐτήν.

3 Καὶ οἱ μὲν παυσάμενοι τῆς μάχης ὡς ἑκάτεροι ἤσυχάσαντες τὴν νύκτα ἐν φυλακῇ ἦσαν· καὶ ἡ Κορινθία ναῦς τοῦ δήμου κεκρατηκότος ὑπεξανήγετο, καὶ τῶν ἐπικούρων οἱ πολλοὶ ἐς τὴν ἠπειρον λαθόντες διεκομίσθησαν.

γλωσσικά σχόλια

διαλιπούσης δ' ἡμέρας = κι αφού πέρασε μια μέρα

χωρίων ἰσχύι = εξαιτίας της ισχύος των θέσεών τους

πλήθει προύχων = επειδή είχαν αριθμητική υπεροχή

ξυνεπελάβοντο· συνεπιλαμβάνομαι (τινί) = βοηθώ, υποστηρίζω
βάλλουσαι· βάλλω = χτυπώ
τῷ κεράμῳ· κέραμος = κεραμίδια
παρὰ φύσιν = σε αντίθεση προς τη
γυναικεία φύση
θόρυβος = ταραχή, αντάρα
γενομένης τῆς τροπῆς = κι όταν
έγινε υποχώρηση
τροπή = υποχώρηση, φυγή
δείσαντες· δείδω = φοβούμαι
οἱ ὀλίγοι = οι ολιγαρχικοί, οι αριστοκρατικοί (αντίθ. ὁ δῆμος, τὸ πλῆθος)
αὐτοβοεῖ = με τον πρώτο αλαλαγμό, με αιφνιδιαστική έφοδο
νεώριον = ναύσταθμος
έπελθών· έπέρχομαι = επιτίθεμαι

**ἐμπιπρᾶσι (και ὄχι ἐμπιμπρᾶσι) ἐμπί-
πρημι = πυρπολώ, βάζω φωτιά**

**ξυνοικία = μεγάλη οικία διαιρεμένη
σε πολλά διαμερίσματα, όπου μπο-
ρούν να μένουν πολλές οικογένειες
με ενοίκιο (οἰκία, το μέρος, όπου
κατοικεί μία οικογένεια)**

**φειδόμενοι· φείδομαι = μεταχει-
ρίζομαι με φειδώ, «λυπάμαι»**

**οὔτε οἰκίας οὔτε ἀλλοτρίας (ενν.
οἰκίας) = ούτε δικό τους ούτε ξένο
(σπίτι)**

χρήματα = πράγματα, εμπορεύματα

**εἰ ἄνεμος ἐπεγένετο τῇ φλογί
ἐπίφορος ἐς αὐτήν = αν φυσούσε
άνεμος τη φωτιά με κατεύθυνση
προς αυτή (δηλ. την πόλη)**

**ὡς ἑκάτεροι ἤσυχάσαντες =
καθώς και τα δύο στρατόπεδα
απείχαν από πολεμικές ενέργειες**

ἐν φυλακῇ ἦσαν = βρίσκονταν σε επιφυλακή

κεκρατηκότος τοῦ δήμου = όταν είχαν επικρατήσει οι δημοκρατικοί

ὑπεξανήγετο· ὑπεξανάγομαι = ανοίγομαι με προφυλάξεις στο ανοιχτό πέλαγος

λαθόντες· λανθάνω = διαφεύγω την προσοχή

διεκομίσθησαν διακομίζομαι = μεταφέρομαι, περνῶ

ερμηνευτικά σχόλια

διαλιπούσης δ' ἡμέρας

Δεν είναι λογικό να υποθέσουμε ότι πρόκειται για την ημέρα, κατά την οποία σημειώθηκαν οι αψιμαχίες.

Κι αυτό διότι είναι προφανές πως θα χρειάστηκε κάποιος χρόνος, ὥσπου

να συγκεντρωθούν οι δούλοι και να φτάσουν οι μισθοφόροι από την απέναντι πλευρά.

νικά... προύχων

Η κατάσταση αντιστρέφεται υπέρ του δήμου, ο οποίος νικά λόγω της αριθμητικής του υπεροχής και της κατάληψης των πλέον καίριων θέσεων.

αί τε γυναίκες... θόρυβον

Ιδιαίτερη προβολή από το Θουκυδίδη του ενεργού ρόλου των γυναικών στις συγκρούσεις, καθώς και της ψυχραιμίας και της τόλμης που αυτές επέδειξαν. Οι γυναίκες θορυβούνται και δεν υπομένουν συνήθως εύκολα τους πολεμικούς κινδύνους. Έχουν δηλαδή αντοχή αμυντική και όχι ορμή επιθετική. Εντούτοις, όταν απειλούνται τα αγαπημένα τους πρόσωπα ή, όπως συμβαίνει εδώ, η πατρί-

δα τους, δείχνουν τόλμη που υπερβαίνει τη γυναικεία τους φύση.

περι δείλην ὄψιαν

Αργά το σούρουπο· η ημέρα χωριζόταν σε πρωὶ ἢ πρῶ (από την ανατολή του ἡλίου μέχρι τις 9), σε πλήθουσα ἀγορά (9-12), σε μέσον ἡμέρας ἢ μεσημβρία (12-2 μ.μ.) και σε δείλη (2-6 μ.μ.). Ὑποδιαίρουσαν δε το τελευταίο αυτό χρονικό διάστημα σε δείλη πρωία (2-4 μ.μ.) και δείλη ὄψια (4-6 μ.μ.) και το κατοπινὸ χρονικό διάστημα ονομαζόταν ἔσπερα.

δείσαντες οἱ ὀλίγοι... ἔμπιπρᾶσι τὰς οἰκίας τὰς ἐν κύκλῳ τῆς ἀγορᾶς...

Παρακολουθούμε τη γενίκευση του εμφυλίου, αφού οι δύο αντίπαλες παρατάξεις καταφεύγουν σε όλα τα δυνατά μέσα (στρατολόγηση δούλων, εμπρησμοί), προκειμένου να

επικρατήσουν. Ο εμπρησμός της πόλης είναι μια απονενοημένη ενέργεια των ολιγαρχικών υποκινούμενη από το φόβο τους, μήπως οι αντίπαλοί τους καταλάβουν το λιμάνι του Αλκίνου και κυρίως το ναύσταθμό του. Τα νεώρια συνήθως περιβάλλονταν από τείχος, για το οποίο όμως εδώ δε γίνεται λόγος, ίσως όμως εννοείται.

ὅπως μὴ ἢ ἔφοδος

Αναφορά στο λόγο του εμπρησμού. Έχει παρατηρηθεί ωστόσο ότι ο εμπρησμός καθιστούσε πιο προσιτή την αγορά στον εχθρό, γεγονός που μας κάνει να υποθέσουμε ότι η φωτιά αποσκοπούσε στην καθυστέρηση της επίθεσης των δημοκρατικών.

καὶ ἡ Κορινθία ναῦς

Είναι το κορινθιακό πλοίο που μετέ-

φερε τους πρέσβεις των Σπαρτιατών και έδωσε το έναυσμα της σύγκρουσης (3.72.2). Οι Κορίνθιοι απεσταλμένοι και οι μισθοφόροι, μόλις είδαν ότι η σύγκρουση εξελίσσεται υπέρ των δημοκρατικών, έφυγαν κρυφά από την Κέρκυρα (η πρόθεση ὑπὸ του ρ. ὑπεξανήγετο δηλώνει ακριβώς τον κρυφό τρόπο), φοβούμενοι, μήπως συλληφθούν κι αυτοί αιχμάλωτοι από τους νικητές δημοκρατικούς.

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 71-74

1. Να καταγράψετε τις ενέργειες των ολιγαρχικών μετά τη δολοφονία των αρχηγών των δημοκρατικών και να επιχειρήσετε να τις αιτιολογήσετε, εντάσσοντας τες σε ένα γενικότερο πολιτικό σχέδιο δράσης. Να αναλύ-

σετε κάθε πτυχή αυτού του σχεδίου. Πώς εντάσσεται σε αυτό το σχέδιο η απόφαση για ουδετερότητα της Κέρκυρας και η αποστολή πρέσβων στην Αθήνα; (Κεφ. 71)

2. Ξυγκαλέσαντες Κερκυραίους... ἐπικυρῶσαι ἤνάγκασαν τὴν γνώμην (71.1): Να εξηγήσετε και να σχολιάσετε την αντιφατικότητα των φράσεων αυτών.

3. Προσπαθήστε να φανταστείτε τα επιχειρήματα με τα οποία κάθε πλευρά αποπειράθηκε να προσεταιριστεί τους δούλους. Γιατί τελικά τα επιχειρήματα των δημοκρατικών αποδείχτηκαν πιο ισχυρά; (Κεφ. 73)

4. Ο Θουκυδίδης αναφερόμενος στη στάση των γυναικών γράφει (74.1): καὶ παρὰ φύσιν ὑπομένουσαι τὸν θόρυβον. Πώς ερμηνεύετε την έκφραση παρὰ φύσιν;

5. Να επισημάνετε όλους τους παράγοντες που εξασφάλισαν τη νίκη στους δημοκρατικούς.

6. Εξηγήστε τους λόγους που ώθησαν τους ολιγαρχικούς στον εμπρησμό της περιοχής γύρω από την αγορά (74.2). Πώς κρίνετε την ενέργειά τους αυτή;

7. α) Ποια σκοπιμότητα εξυπηρετούν οι ρηματικοί τύποι ὑπεξανήγετο-λαθόντες (74.3), με τους οποίους ο Θουκυδίδης αναφέρεται στην αποχώρηση του κορινθιακού πλοίου και των επικούρων αντίστοιχα; (Για την απάντησή σας να λάβετε υπόψη σας την ακριβή σημασία των λέξεων).

β) Με βάση την απάντησή σας στο πρώτο σκέλος της ερώτησης προβληματίζεστε πάνω στο γενικότερο ρόλο των «προστατών» στην

ιστορική πορεία και δράση ενός λαού.

8. βάλλουσαι (74.1): Να γράψετε δεκα λέξεις, απλές ή σύνθετες, με το θέμα της λέξης που σας δίνεται και να προσπαθήσετε να ορίσετε με ακρίβεια τουλάχιστον τις πέντε από αυτές.

9. Να καταγράψετε τις ειδικές προτάσεις του Κεφ. 71, να βρείτε τη συντακτική τους θέση και να δικαιολογήσετε την εισαγωγή και την εκφορά τους.

10. Να εντοπίσετε τις μετοχές του Κεφ. 72 που βρίσκονται σε πτώση γενική, να χαρακτηρίσετε τη συντακτική τους θέση και να αιτιολογήσετε την πτώση τους.

11. Στο Κεφ. 72 να επισημάνετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του χρόνου και του τόπου που εκφέ-

ρονται με προθετικά σύνολα ή με απλά επιρρήματα.

12. δράσαντες, ήγεισθαι, καταπεφευγότας (Κεφ. 71). Να γράψετε το γ' ενικό πρόσωπο των τύπων α) σε όλες τις εγκλίσεις του ενεστώτα και β) σε όλους τους χρόνους της οριστικής, στη φωνή που βρίσκονται.

13. δουλωθειεν (71.1): Να γράψετε το ίδιο πρόσωπο σε όλες τις εγκλίσεις του ίδιου χρόνου και φωνής.

14. τριήρους Κορινθίας, Λακεδαιμονίων πρέσβων (72.2): Να κλίνετε τις συνεκφορές και στους δύο αριθμούς.

15. Να μεταφέρετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του Κεφ. 74 στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών.

16. Να καταγραφούν οι ρηματικοί τύποι των Κεφ. 71-74 που δηλώνουν

τις κύριες ενέργειες (πολεμικές και πολιτικές) των ολιγαρχικών και των συμμάχων τους και να αντικατασταθούν χρονικά.

17. Ποια εκφραστικά-αφηγηματικά μέσα χρησιμοποιεί ο ιστορικός στα Κεφ. 71-74 για να καταγράψει: α) τον ιδιαίτερο ρόλο των γυναικών στη νίκη των δημοκρατικών, β) το κλίμα διάλυσης και πανικού στο στρατόπεδο των ολιγαρχικών και των συμμάχων τους;

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 75

Κείμενο

Άφιξη του Νικόστρατου στην Κέρκυρα – Προσπάθειες για συμφιλίωση

1 Τῇ δὲ ἐπιγιγνομένη ἡμέρᾳ Νικόστρατος ὁ Διειτρέφους Ἀθηναίων στρατηγὸς παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπάκτου δώδεκα ναυσὶ καὶ Μεσσηνίων πεντακοσίοις ὀπλίταις· ξύμβασίν τε ἔπρασσε καὶ πείθει ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρίναι, οἳ οὐκέτι ἔμειναν, τοὺς δ' ἄλλους οἰκεῖν σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησάμενους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νο-

2 μίζειν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα πράξας

ἔμελλεν ἀποπλεύσεσθαι· οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται πείθουσιν αὐτὸν πέντε μὲν ναῦς τῶν αὐτοῦ σφίσι καταλιπεῖν, ὅπως ἤσσόν τι ἐν κινήσει ὦσιν οἱ ἐναντίοι, ἴσας δὲ αὐτοὶ πληρώσαντες ἐκ σφῶν αὐτῶν ξυμπέμψειν. Καὶ ὁ μὲν ξυνεχώρησεν, οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς. Δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἐς τὰς Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσι καθίζουσιν ἐς **4** τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερόν. Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν, ὁ δῆμος ὀπλισθεὶς ἐπὶ τῇ προφάσει ταύτῃ, ὡς οὐδὲν αὐτῶν ὑγιὲς διανοουμένων τῇ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστία, τὰ τε ὄπλα αὐτῶν ἐκ τῶν οἰκιῶν ἔλαβε καὶ αὐτῶν τινὰς οἷς ἐπέτυχον, εἰ μὴ Νικόστρατος ἐκώλυσε, διέφθειραν ἄν. Ὁρῶντες δὲ οἱ ἄλλοι τὰ γιγνόμενα καθίζουσιν ἐς τὸ Ἡραϊον

ἰκέται καὶ γίνονται οὐκ ἔλάσσους
τετρακοσίων.

**Οι δημοκρατικοὶ εκτοπίζουν τους
ολιγαρχικοὺς ἰκέτες**
Ὁ δὲ δῆμος δείσας μή τι νεωτερίσω-
σιν ἀνίστησί τε αὐτοὺς πείσας καὶ
διακομίζει ἐς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου
νῆσον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκεῖσε
αὐτοῖς διεπέμπετο.

γλωσσικά σχόλια

**τῇ ἐπιγιγνομένη ἡμέρᾳ = την
επόμενη ημέρα**

παραγίγνεται = φτάνει

**ξύμβασιν· ξύμβασις = συμφωνία,
συνθήκη, συμβιβασμός**

**ξυγχωρῆσαι· ξυγχωρέω, -ῶ = συμ-
φωνῶ, συναινῶ, προβαίνω σε
συμβιβασμούς**

ὥστε ξυγχωρῆσαι ἀλλήλοις = ὥστε να συμφωνήσουν μεταξύ τους

αἴτιος = υπαίτιος

τοὺς αἰτιωτάτους = δηλ. του πολέμου που μόλις είχε γίνει. Πρόκειται για τους δέκα ολιγαρχικούς

κρίναν· κρίνω = δικάζω

οἳ οὐκέτι ἔμειναν = οι οποίοι δεν ἔμειναν πλέον εκεί (ενν. στην Κέρκυρα)

τοὺς δ' ἄλλους οἴκειν = και οι υπόλοιποι να παραμείνουν (ενν. στο νησί)

σπονδὰς πρὸς ἀλλήλους ποιησάμενους καὶ πρὸς Ἀθηναίους, ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους νομίζειν = αφού κάνουν συμφωνία μεταξύ τους και με τους Αθηναίους, υπό τον όρο να θεωρούν τους ίδιους εχθρούς και φίλους

**ἀποπλεύσασθαι· ἀποπλέω = απο-
πλέω, απέρχομαι**

**οἱ προστάται τοῦ δήμου = οι
αρχηγοί των δημοκρατικών**

**καταλιπεῖν· καταλείπω = αφήνω
πίσω**

**ὅπως ἤσσόν τι ἐν κινήσει ὣσιν οἱ
ἐναντίοι = ὥστε να αποθαρρυν-
θούν οι αντίπαλοί τους να κάνουν
κίνημα**

ἴσας = δηλ. πέντε

**πληρώσαντες· πληρόω, -ῶ =
επανδρώνω με πληρώματα πλοία**

**κατέλεγον· καταλέγω = καταγρά-
φω για ναυτική υπηρεσία, στρατο-
λογώ για τα καράβια**

δείσαντες· δείδω = φοβούμαι

**ἀνίστη (ἀνίστημι) = προσπαθούσε
να σηκώσει (αποπειρατ. παρατατ.)**

**παρεμυθεῖτο· παραμυθέομαι, -
οὔμαι = παρηγορώ, καθησυχάζω**

ὑγιές = καλός σκοπός (εδώ)

**τῆ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστία = με
τη δυσπιστία τους να μη θέλουν να
αποπλεύσουν μαζί με το
Νικόστρατο**

**ἐπέτυχαν· ἐπιτυγχάνω τινὶ = κατά
τύχη συναντῶ**

**νεωτερίσωσιν· νεωτερίζω = επι-
χειρῶ πολιτικές μεταβολές**

ἐπιτήδεια = τρόφιμα

ἐκεῖσε = εκεί (δηλ. στο νησί)

**διεπέμπετο (διαπέμπομαι) =
στέλνονταν**

ερμηνευτικά σχόλια

Νικόστρατος ὁ Διειτρέφους
Ο Αθηναῖος στρατηγός θα επιδείξει
ιδιαίτερη μετριοπάθεια στο χειρισμό
της κρίσης.

**παραγίγνεται βοηθῶν ἐκ Ναυπά-
κτου**

Στη Ναύπακτο αγκυροβολούσε μό-
νιμα μοίρα του αθηναϊκού στόλου
λόγω της καίριας θέσης της περιο-
χής για τον έλεγχο του Κορινθιακού
κόλπου και των θαλάσσιων δρόμων
προς τη Δύση.

καὶ Μεσσηνίων

Πρόκειται για τους Μεσσήνιους εξό-
ριστους που κατοικούσαν στη Ναύ-
πακτο ήδη από το τέλος του γ' μεσ-
σηνιακού πολέμου (459 π.Χ.)

ξύμβασίν τε ἔπρασσε

Ο Νικόστρατος προσπαθεί να ακο-

λουθήσει συμβιβαστική πολιτική. Η χρήση του παρατατικού δηλώνει ακριβώς τις επίπονες και μακρές προσπάθειές του προς αυτήν την κατεύθυνση.

δέκα μὲν ἄνδρας τοὺς αἰτιωτάτους κρῖναι

Πρόκειται για τους κατ' εξοχήν υπαίτιους, δηλαδή αυτούς που πήραν μέρος στη σφαγή του βουλευτηρίου και στις μάχες. Ανάμεσα σ' αυτούς οι πέντε θα ήταν εύλογα οι ολιγαρχικοί που είχαν καταδικαστεί αρχικά για το κόψιμο των χαράκων (70.4).

οἱ οὐκέτι ἔμειναν

Μετά τη συμφωνία οι δέκα δεν έμειναν για να δικαστούν αλλά έφυγαν. Πιθανόν θεωρείται ότι είχαν φύγει πριν ο Νικόστρατος κάνει τις προτάσεις του.

**τούς δ' ἄλλους οἴκεϊν... Ἀθηναίους
Ο Νικόστρατος με διαλλακτικότητα
και διπλωματική ευστροφία προ-
σπαθεί να συμβιβάσει τις αντίπαλες
παρατάξεις και να ισχυροποιήσει
τους δεσμούς Κερκυραίων και Αθη-
ναίων πάντοτε με γνώμονα το συμ-
φέρον της πατρίδας του.**

**ὥστε τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ
φίλους νομίζειν**

**Οι Αθηναίοι είχαν συμφέρον να ομο-
νοούν οι Κερκυραίοι, ὥστε να ἔχουν
ακέραιες τις δυνάμεις τους στον πό-
λεμο κατά των Πελοποννησίων. Το
ζητούμενο επομένως για το Νικό-
στρατο ἦταν η συμφιλίωση των
αντιμαχόμενων πολιτικών μερίδων
στο νησί, ὥστε η συμμαχία της πα-
τρίδας του με την Κέρκυρα να συνα-
ντήσσει την ευρύτερη δυνατή
αποδοχή.**

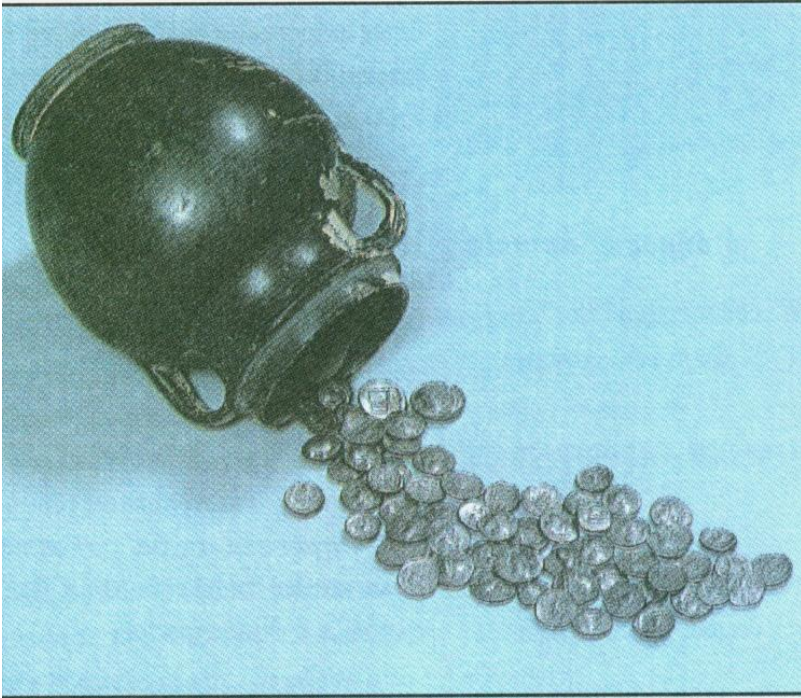
**οἱ δὲ τοῦ δήμου προστάται
Εκτός από τον Πειθία που δολοφονήθηκε υπήρχαν και άλλοι προστάτες (ηγετικά στελέχη) του δήμου των Κερκυραίων.**

**πείθουσιν αὐτὸν ξυμπέμψειν
Οι δημοκρατικοί φαίνεται ότι θεωρούν την παρουσία των αθηναϊκών πλοίων στην Κέρκυρα ως αποτρεπτικό μέσο της επιθετικότητας των αντιπάλων τους.**

**οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἐς τὰς ναῦς
Οι δημοκρατικοί προσπαθούν έτσι να καταστήσουν ακίνδυνους τους αντιπάλους τους. Ανάλογη τακτική, δηλαδή την εκτόπιση των πολιτικών του αντιπάλων σε μέρη, όπου γίνονταν ακίνδυνοι, ακολούθησε και ο τύραννος της Σάμου Πολυκράτης. (Πβ. Ηρόδ. 3.44.2 Βλ. Πρθ. σελ 82).**

Ηροδότου Ιστορία 3,44

Ο δε Πολυκράτης έστειλε κρυφά από τους Σαμίους απεσταλμένο στον Καμζότη, το γιο του Κόρου, που συνάθροιζε στρατό κατά της Αιγύπτου, και τον παρακάλεσε να στείλει και σ' αυτόν στη Σάμο να ζητήσει στρατό. Και ο Καμβύσης, αφού άκουσε την πρόταση αυτή, έστειλε με προθυμία στη Σάμο απεσταλμένους για να παρακαλέσουν τον Πολυκράτη να στείλει ναυτικό για να τον ακολουθήσει στην εκστρατεία κατά της Αιγύπτου. Εκείνος τότε (δηλ. ο Πολυκράτης) διάλεξε από τους πολίτες εκείνους που ήταν πλέον ύποπτοι να επαναστατήσουν και τους έστειλε με σάραντα τριήρεις, με την παράκληση προς τον Καμβύση να μη τους στείλει πλέον πίσω προς αυτόν.

**«Θησαυρός»
από το
Μούλκι
Κορινθίας**

**δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι μὴ ἔς τὰς
Ἀθήνας ἀποπεμφθῶσιν
Μετά τα γεγονότα που προηγήθη-
καν εύλογα οι ολιγαρχικοί αισθάνο-
νται δυσπιστία και φόβο για τις προ-
θέσεις των δημοκρατικών αλλά και
για τη στάση των Αθηναίων απέναν-
τί τους. Εξάλλου οι Αθηναίοι είχαν
ἤδη εκδηλώσει τη διάθεση να τιμω-
ρήσουν τους Κερκυραίους ολιγαρ-
χικούς ως νεωτερίζοντες (72.1).**

ἔς τὸ τῶν Διοσκόρων ἱερόν
Δεν είναι γνωστή η θέση του ιερού αυτού. Η καταφυγή στο ιερό συνιστά ικεσία και, όπως είναι γνωστό, οι ικέτες θεωρούνταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα. Οι Διόσκουροι (Κάστορας και Πολυδεύκης) ήταν δίδυμοι ήρωες γιοι της Λήδας και του Δία. Η λατρεία τους έχει τις ρίζες της στη Σπάρτη, όπου τους τιμούσαν ως προστάτες του σπαρτιατικού κράτους. Λατρεύονταν επίσης σε πολλές περιοχές της Ελλάδας και ως προστάτες των ναυτικών· σε μια πόλη με τόσο αναπτυγμένη ναυτιλία ήταν επόμενο να υπάρχει ιερό των δίδυμων αδελφών.

Νικόστρατος δὲ αὐτοὺς ἀνίστη τε καὶ παρεμυθεῖτο
Ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι το ρήμα ἀνίστη έχει αποπειρατική ση-

μασία. Άλλοι παρατήρησαν ότι εδώ δεν πρόκειται για απλή απόπειρα αλλά για αληθινή εκτέλεση. Ωστόσο μια τέτοια ερμηνεία αντίκειται στο **ὡς δ' οὐκ ἔπειθεν**. Φαίνεται ότι ο Νικόστρατος δεν μπόρεσε να πείσει τους ικέτες να μπουν στα πλοία, όπως μαρτυρεί και η φράση **τῆ τοῦ μὴ ξυμπλεῖν ἀπιστία**. Το δε παρεμυθεῖτο δηλώνει τις προσπάθειες του Νικόστρατου να απαλλάξει τους ολιγαρχικούς από το φόβο, γεγονός που δείχνει τον ήπιο και μετριοπαθή χαρακτήρα του.

ὁ δῆμος... ἀπιστία

Η άρνηση των ολιγαρχικών που είχαν καταφύγει ως ικέτες στο ιερό των Διοσκούρων να επιβιβαστούν στα πλοία μαζί με το Νικόστρατο και με δεδομένο το κλίμα φόβου και αμοιβαίας καχυποψίας που επικρα-

τούσε, οδηγεί τους δημοκρατικούς στο συμπέρασμα ότι οι αντίπαλοί τους σκέπτονται ένοπλη αντεπίθεση. Ο Θουκυδίδης ωστόσο τονίζει ότι οι δημοκρατικοί βρήκαν ως πρόφαση τη στάση των ικετών-ολιγαρχικών και, αφού οπλίστηκαν, πήγαν στα σπίτια των αντιπάλων τους, τους αφαίρεσαν τα όπλα και θα σκότωναν όσους βρήκαν μπροστά τους, αν δεν τους εμπόδιζε ο Νικόστρατος.

εί μή Νικόστρατος έκώλυσε
Συνολικά η πολιτική του Νικόστρατου υπήρξε διαλλακτική και η παρέμβασή του σωτήρια για έναν αριθμό ολιγαρχικών. Η στάση του καθορίζεται με γνώμονα το συμφέρον της πατρίδας του, αλλά εξηγείται επίσης από το γεγονός ότι ο ίδιος δεν είχε άμεση ανάμειξη στα φοβερά πολιτικά πάθη των Κερκυραίων.

γίνονται οὐκ ἑλάσσους τετρακοσίων

Σχολιάζοντας το μεγάλο αυτόν αριθμό των 400, ορισμένοι μελετητές επισημαίνουν ότι 400 άτομα δεν μπορούσαν να χωρέσουν σε 5 πλοία, διότι κάθε πλοίο εκτός από τους κωπηλάτες μπορούσε να χωρέσει μόνο 42 άνδρες. Επομένως η λ. ἄλλοι σημαίνει και ἄλλοι ολιγαρχικοί, εκτός δηλαδή αυτών που κλήθηκαν να επανδρώσουν τα πλοία και αυτών που κατέφυγαν στο ιερό των Διοσκούρων.

ὁ δὲ δῆμος... διεπέμπετο

Ο Θουκυδίδης καταγράφει την αντίδραση των δημοκρατικών στις ενέργειες των ολιγαρχικών. Φωτίζει διαδοχικά τις πράξεις όλων των παραγόντων που διαμορφώνουν τα γεγονότα.

ἔς τὴν πρὸ τοῦ Ἡραίου νῆσον
Πρόκειται για το νησί Πτυχία, το σημερινό δηλαδή Βίδο. Άλλοι μελετητές υποστηρίζουν ότι πρόκειται για τη θέση, όπου βρίσκεται η σημερινή πόλη της Κέρκυρας, που χωριζόταν τότε από την ξηρά με ένα κανάλι.

ερωτήσεις - ασκήσεις

- 1. Να αξιολογηθούν από διπλωματική και στρατιωτική άποψη οι ενέργειες του Νικόστρατου. Να σκιαγραφήσετε το χαρακτήρα του Αθηναίου στρατηγού με βάση τις ενέργειές του αυτές.**
- 2. Πώς κρίνετε την απόφαση του Νικόστρατου να συμφωνήσει με την πρόταση των δημοκρατικών;**
- 3. οἱ δὲ τοὺς ἐχθροὺς κατέλεγον ἔς τὰς ναῦς (§3): Ποια σκοπιμότητα**

εξυπηρετεί η ενέργεια αυτή των δημοκρατικών; Να συγκρίνετε την τακτική τους με αυτήν του τυράννου της Σάμου Πολυκράτη (Παράθεμα). Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε από τη σύγκριση;

4. Να σχηματιστεί πίνακας με λέξεις της ΝΕ (σύνθετα, παράγωγα του ἴσθημι με προθέσεις) που να περιέχει: α) αρσενικά ουσιαστικά συγκεκριμένα (επιστάτης), β) ουσιαστικά αφηρημένα (διάσταση) και γ) επίθετα.

5. Να σχηματίσετε φράσεις στη ΝΕ με τις λέξεις: αποστάτης, σύμβαση, πρόφαση.

6. Να καταγραφούν οι ρηματικοί τύποι των §2-4 που εκφράζουν τις κύριες ενέργειες του Νικόστρατου και να μεταφερθούν στον ενεστώτα.

7. οἷ οὐκέτι ἔμειναν (75.1): Να γράψετε τη φράση μεταφέροντας το ρήμα στους άλλους χρόνους. (Τα υπόλοιπα παρεπόμενα του ρήματος θα μείνουν αμετάβλητα).

8. Να καταγραφούν οι αιτιολογικές και χρονικές μετοχές του κεφαλαίου και να αναλυθούν στις αντίστοιχες προτάσεις.

9. τῇ δὲ ἐπιγιγνομένη... ὀπλίταις (75.1): Να αναγνωρίσετε τους ομοιόπτωτους ονοματικούς προσδιορισμούς στο κείμενο, του οποίου επισημαίνεται η αρχή και το τέλος.

10. Στο κείμενο της προηγούμενης άσκησης να καταγραφούν οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί και να δηλωθεί η επιρρηματική σχέση που εκφράζουν.

11. «Ο Θουκυδίδης θέλει να μεταδώσει γνώσεις τελικές μόνιμης αξίας. Κατορθώνει αυτό το πολύ σημαντικό για την εποχή του βήμα με την αποκάλυψη της νομοτέλειας που βρίσκεται πίσω από την ποικιλία και την πολυεδρικότητα των γεγονότων». (Κ.Ν. Παπανικολάου, «Θουκυδίδης», Νέα Παιδεία 4, 1978, σ. 80). Διακρίνετε αυτή τη νομοτέλεια, (δηλ. τη σύνδεση των γεγονότων μέσω της σχέσης αιτίου-αποτελέσματος), στο Κεφ. 75; Τεκμηριώστε την απάντησή σας.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 76-77

Κείμενο

76.

Ἄφιξη του πελοποννησιακού στόλου με επικεφαλής τον Αλκίδα και Βρασίδα στην Κέρκυρα

Τῆς δὲ στάσεως ἐν τούτῳ οὔσης τετάρτῃ ἢ πέμπτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἐς τὴν νῆσον διακομιδὴν αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες, μετὰ τὸν ἐκ τῆς Ἴωνίας πλοῦν ἔφορμοι οὔσαι, παραγίγνονται τρεῖς καὶ πεντήκοντα· ἦρχε δὲ αὐτῶν Ἀλκίδας, ὅσπερ καὶ πρότερον, καὶ Βρασίδας αὐτῷ ξύμβουλος ἐπέπλει.

Ὅρμισάμενοι δὲ ἐς Σύβοτα λιμένα τῆς ἠπείρου ἅμα ἕω ἐπέπλεον τῇ Κερκύρᾳ.

77.

**Οι Κερκυραίοι με τους Αθηναίους
ετοιμάζονται να παραταχθούν σε
ναυμαχία κατά των
Πελοποννησίων**

1 Οἱ δὲ πολλῶν θορύβῳ καὶ πε-
φοβημένοι τά τ' ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν
ἐπίπλουν παρεσκευάζοντό τε ἅμα
ἐξήκοντα ναῦς καὶ τὰς αἰεὶ πληρου-
μένας ἐξέπεμπον πρὸς τοὺς ἐναντί-
ους, παραινούντων Ἀθηναίων σφᾶς
τε ἔᾶσαι πρῶτον ἐκπλεῦσαι καὶ
ὑστερον πάσαις ἅμα ἐκείνους ἐπιγε-

2 νέσθαι. Ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς
πολεμίοις ἦσαν σποράδες αἱ νῆες,
δύο μὲν εὐθύς ηὔτομόλησαν, ἐν ἑτέ-
ραις δὲ ἀλλήλοις οἱ ἐμπλέοντες ἐμά-
χοντο, ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν

3 ποιουμένων. Ἰδόντες δὲ οἱ Πελο-
ποννήσιοι τὴν ταραχὴν εἴκοσι μὲν
ναυσὶ πρὸς τοὺς Κερκυραίους ἐτά-

ξαντο, ταῖς δὲ λοιπαῖς πρὸς τὰς δώ-
δεκα ναῦς τῶν Ἀθηναίων, ὧν ἦσαν
αἱ δύο Σαλαμινία καὶ Πάραλος.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ.76

διακομιδῆ = διαπεραίωση, μετα-
φορά

πλοῦν· πλοῦς = θαλάσσιο ταξίδι

ἔφορμοι οὔσαι (αἱ νῆες) = ἐν ὄρμῳ

διατρίβουσαι = αγκυροβολημένες

παραγίγνονται· παραγίγνομαι =
(εδῶ) φτάνω

ἐπέπλει· ἐπιπλέω = επιβαίνω σε
πλοίο, ταξιδεύω

ὀρμισάμενοι· ὀρμίζομαι = αγκυρο-
βολῶ

ἄμα ἔω = μόλις ξημέρωσε

ἐπέπλεον· ἐπιπλέω = πλέω εναντίον (η ἐπὶ ἐδῶ δηλώνει εχθρική κατεύθυνση, ενώ στο προηγούμενο παράδειγμα τόπο, το «επάνω»)

Κεφ.77

οἱ δὲ = οι δημοκρατικοί της Κέρκυρας

πεφοβημένοι τὰ τ' ἐν τῇ πόλει καὶ τὸν ἐπίπλου = επειδὴ φοβούνταν και ὅσα συνέβαιναν στην πόλη και τη ναυτική επίθεση

ἐπίπλους = η θαλάσσια επίθεση

τὰς αἰεὶ πληρουμένας = ὅσα πλοία επανδρώνονταν κάθε φορά

πρὸς τοὺς ἐναντίους = κατά των εχθρῶν (δηλ. των Πελοποννησίων)

παραινούντων· παραινέω, -ῶ = προτρέπω, συμβουλεύω

παραινούντων Ἀθηναίων, εἰ καὶ
παρήνουν οἱ Ἀθηναῖοι = (εναντιω-
ματική μετοχή)

σφᾶς = ενν. Αθηναίους

ἐκείνους = ενν. τους Κερκυραίους

ἐπιγενέσθαι· ἐπιγίγνομαι =
ακολουθῶ

πρὸς τοῖς πολεμίοις = κοντά στους
εχθρούς

σποράδες· ὁ, ἡ σποράς, -άδος =
διασκορπισμένος, σκόρπιος

ηὔτομόλησαν· αὔτομολέω, -ῶ =
λιποτακτῶ

οἱ ἐμπλέοντες = οι επιβάτες

ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμέ-
νων = και δεν υπήρχε καμιά τάξη σ'
αυτά που γίνονταν

ἐτάξαντο· τάσσομαι = παρατάσ-
σομαι

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ.76

ΤΕΤΑΡΤΗ... διακομιδὴν

Εύλογα εικάζουμε ὅτι θα χρειάστηκαν ασφαλῶς μερικές ἡμέρες μέχρι ὅτου οἱ πληροφορίες σχετικά με τὶς ἐξελίξεις στην Κέρκυρα φθάσουν στους Πελοποννήσιους.

αἱ ἐκ τῆς Κυλλήνης Πελοποννησίων νῆες

Ο Θουκυδίδης αναφέρεται ἐδῶ στα 40 πλοία των Πελοποννησίων που με ἀρχηγό τὸ ναύαρχο Ἀλκίδα εἶχαν σπεύσει σε βοήθεια των Λεσβίων στην ἀποστασία τῆς Μυτιλήνης. Τα πλοία αὐτά καταδιώχτηκαν ἀπὸ τους Ἀθηναίους, ἐφτάσαν στην Κρήτη και ἀπὸ ἐκεῖ κατέληξαν στην Κυλλήνη, ὁρμητήριο του σπαρτιατικοῦ στόλου για τὶς ἐπιχειρήσεις στον κορινθιακὸ κόλπο και στο Ἴόνιο.

Εκεί ενώθηκαν με 13 συμμαχικά πλοία με αρχηγό το Βρασίδα, ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με το ρόλο του συμβούλου του Αλκίδα. Ενισχυμένος ο πελοποννησιακός στόλος αποφάσισε να πλεύσει στη σπαρασσόμενη από τον εμφύλιο πόλη της Κέρκυρας, προκειμένου να διασφαλίσει τα ζωτικά συμφέροντα της Σπάρτης στην περιοχή. Η απόφαση αυτή ασφαλώς λήφθηκε ύστερα από τα νέα που μετέφερε στη συμμαχία η κορινθιακή τριήρης, αυτόπτης μάρτυρας της επικράτησης των δημοκρατικών στο νησί.

Έφορμοι ούσαι

Τα πλοία βρίσκονταν βέβαια αγκυροβολημένα στην Κυλλήνη, ήταν όμως σε ετοιμότητα για ανάληψη πολεμικής δράσης.

**ὅσπερ καὶ πρότερον (ενν. ἦρχε)
Δηλ. ο Αλκίδας ἦταν αρχηγός και της
ναυτικής αποστολής στη Μυτιλήνη.**

**ὀρμισάμενοι δὲ ἕς Σύβοτα λιμένα
τῆς ἠπείρου**

**Τα Σύβοτα αναφέρονται εδώ ως λι-
μάνι της Ηπείρου, ενώ σε άλλο ση-
μείο (1.47.1) ο Θουκυδίδης κάνει λό-
γο για νησιά που ονομάζονται Σύβο-
τα. Ο Στράβων αναφέρει ότι τα Σύ-
βοτα είναι νησίδες που βρίσκονται
κοντά στην Ἴηπειρο, στο ανατολικό
ἄκρο της Κέρκυρας. Πρόκειται στην
ουσία για δύο νησάκια, από τα
οποία το δυτικό ονομάζεται Μαύρο
ὄρος και το ανατολικό Αγ. Νικόλαος.
Φαίνεται πάντως ότι ο πελοποννη-
σιακός στόλος αναγκάστηκε να
σταθμεύσει στα Σύβοτα λόγω της
νύχτας.**

ἄμα ἔω ἐπέπλεον τῇ Κερκύρα
Πιθανότατα οι Πελοποννήσιοι αγκυροβόλησαν στα Σύβοτα (προς το δειλινό ή όταν είχε ήδη σκοτεινιάσει), γεγονός που εξηγεί τον καταφανή αιφνιδιασμό των Κερκυραίων και του ίδιου του Νικόστρατου.

Κεφ.77

ἑξήκοντα ναῦς ἐξέπεμπον

Τα 60 πλοία επαρκούσαν για να αντιμετωπίσουν τα 53 των αντιπάλων, η σποραδική όμως αποστολή τους αποτελεί ολέθριο σφάλμα τακτικής που αποδίδεται σε βιασύνη, ταραχή και έλλειψη νηφαλιότητας.

σποράδες

Προξενεί δίχως άλλο εντύπωση το γεγονός ότι οι Κερκυραίοι, μολονότι διέθεταν ισχυρό στόλο και σημαντική ναυτική εμπειρία, σημειώνουν τόσα λάθη τακτικής στη ναυμαχία

εναντίον των Πελοποννησίων. Οι λανθασμένοι τους χειρισμοί και η πλήρης αποδιάρθρωσή τους αποδίδονται κυρίως στη σύγχυση και στον πανικό που τους προξένησε η αιφνιδιαστική εμφάνιση του πολυάριθμου σπαρτιατικού στόλου. Σημαντικό ρόλο έπαιξε εξάλλου το γεγονός ότι τα πλοία τους είχαν επανδρωθεί ανάμεικτα από δημοκρατικούς και ολιγαρχικούς.

ηύτομόλησαν

Εικάζουμε ότι στα δύο αυτά πλοία θα υπήρχαν σε μεγάλη πλειοψηφία ολιγαρχικοί.

έν έτέραις... έμάχοντο

Αυτό σημαίνει πως τα πλοία αυτά ήταν επανδρωμένα με πληρώματα και από τις δύο αντίπαλες παρατάξεις.

Σαλαμινία και Πάραλος

Η Σαλαμινία και η Πάραλος ήταν δύο γρήγορα αθηναϊκά πλοία, χρησιμοποιούμενα αρχικά για την αποστολή θεωριών και για άλλες θρησκευτικές ανάγκες της πόλης, αργότερα δε και ως ανιχνευτικά, λόγω της μεγάλης ταχύτητας που μπορούσαν να αναπτύξουν. Στο 3.33.1 πληροφορούμαστε ότι τα δύο αυτά πλοία βρίσκονται στο ανατολικό Αιγαίο (συγκεκριμένα στην Κλάρο, κοντά στα παράλια της Εφέσου). Έτσι τα πλοία αυτά δεν αποτελούσαν μέρος του στόλου που βρισκόταν στη Ναύπακτο. Ο Νικόστρατος πήρε, όπως φαίνεται, τη Σαλαμινία και την Πάραλο μαζί του στην Κέρκυρα, αφήνοντας δύο άλλα πλοία, για να φρουρούν το λιμάνι της Ναυπάκτου. Ενδεχόμενο είναι ακόμα ότι τα πλοία αυτά έφεραν στο Νικό-

στρατο εντολή από την Αθήνα, για να σπεύσει στην Κέρκυρα, αμέσως μόλις έγινε γνωστό το κίνημα των ολιγαρχικών στο νησί.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 78

Κείμενο

Εσφαλμένη τακτική των Κερκυραίων

1 Καὶ οἱ μὲν Κερκυραῖοι κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας προσπίπτοντες ἔταλαιπώρουν τὸ καθ' αὐτούς· οἱ δ' Ἀθηναῖοι φοβούμενοι τὸ πλῆθος καὶ τὴν περικύκλωσιν ἀθρόαις μὲν οὐ προσέπιπτον οὐδὲ κατὰ μέσον ταῖς ἐφ' ἑαυτοὺς τεταγμέναις, προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας καταδύουσι μίαν

ναῦν. Καὶ μετὰ ταῦτα κύκλον ταξα-
μένων αὐτῶν περιέπλεον καὶ ἐπει-
2 ρῶντο θορυβεῖν. Γνόντες δὲ οἱ
πρὸς τοῖς Κερκυραίοις καὶ δείσαντες
μὴ ὅπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο, ἐπι-
βοηθοῦσι, καὶ γενόμεναι ἀθρόαι αἰ-
νήες ἅμα τὸν ἐπίπλουν τοῖς Ἀθηναί-
οις ἐποιοῦντο.

Υποχώρηση των Αθηναίων

3 Οἱ δ' ὑπεχώρουν ἤδη πρύμναν
κρουόμενοι καὶ ἅμα τὰς τῶν Κερκυ-
ραίων ἐβούλοντο προκαταφυγεῖν
ὅτι μάλιστα, ἑαυτῶν σχολῇ τε ὑπο-
χωρούντων καὶ πρὸς σφᾶς τεταγμέ-
νων τῶν ἐναντίων.

4 Ἡ μὲν οὖν ναυμαχία τοιαύτη
γενομένη ἐτελεύτα ἐς ἡλίου δύσιν.

γλωσσικά σχόλια

κακῶς = άτακτα

**καὶ κατ' ὀλίγας, ενν. ναῦς = και με
λίγα πλοία**

**προσπίπτοντες· προσπίπτω = επι-
τίθεμαι, εφορμῶ**

**ἔταλαιπώρουν τὸ καθ' αὐτούς =
δεινοπαθούσαν από την πλευρά
τους, κακοπάθαιναν**

**τὸ πλῆθος = το μεγαλύτερο αριθμό
(των εχθρικών πλοίων)**

**τὴν περικύκλωσιν = δηλ. το να πε-
ρικυκλωθούν από τους Πελοποννή-
σιους**

**ἄθρόας· ἄθρόος = συγκεντρωμένος
(ενν. ταῖς ἐναντίαῖς ναυσί)**

ἄθρόαις μὲν οὐ προσέπιπτον...

**κατὰ μέσον = δεν έχαναν επίθεση
στα παραταγμένα εναντίον τους**

πλοία ούτε στο σύνολό τους ούτε στο μέσο τους

προσβαλόντες· προσβάλλω = επιτίθεμαι, κάνω έφοδο, εφορμώ

προσβαλόντες δέ κατά κέρας = αλλά αφού επιτέθηκαν σε μια πτέρυγα

καταδύουσι· καταδύω = καταβυθίζω

κύκλον ταξαμένων αὐτῶν = αφού οι εχθροί σχημάτισαν κυκλική παράταξη

θορυβεῖν· θορυβέω, -ῶ = φέρνω (κάποιον) σε ταραχή και σύγχυση με το θόρυβο

ἐπειρῶντο θορυβεῖν (ενν. τοῖς ἐναντίοις) = προσπαθούσαν να προκαλέσουν σύγχυση (στους εχθρούς)

γνόντες· γιννώσκω = αντιλαμβάνομαι, κατανοώ

οἱ πρὸς τοῖς Κερκυραίοις = οι Πελοποννήσιοι που ήταν κοντά στους Κερκυραίους

ὄπερ ἐν Ναυπάκτῳ = (ενν. ἐγένετο)

ἐπιβοηθοῦσι· ἐπιβοηθέω, -ῶ = σπεύδω να βοηθήσω

ἐπίπλουν... ἐποιοῦντο = έκαναν επίθεση

οἱ δὲ = οι Αθηναίοι

πρύμναν κρούομαι = κάνω το πλοίο να οπισθοδρομεί χωρίς να κάνει στροφή, με κίνηση των κουπιών προς την πρύμνη (ώστε να μη φανεί ότι πρόκειται για υποχώρηση)

προκαταφυγεῖν· προκαταφεύγω = διαφεύγω εκ των προτέρων σε κάποιο μέρος για ασφάλεια

προκαταφυγεῖν ὅτι μάλιστα = να προλάβουν τα κερκυραϊκά πλοία να καταφύγουν (στο λιμάνι) στο μεγα-

λύτερο δυνατό αριθμό
σχολῆ = (δοτικοφανές επίρρημα)
με βραδύτητα, αργά
ἔτελεύτα· τελευτάω, -ῶ = (αμτβ.)
τελειώνω
ἔς ἡλίου δύσιν = με τη δύση του
ἡλίου

ερμηνευτικά σχόλια

κακῶς τε καὶ κατ' ὀλίγας
προσπίπτοντες

Αυτό λέγεται σε αναφορά προς το προηγούμενο οὐδείς κόσμος (77.2). Ο Θουκυδίδης θεωρεί την τακτική αυτή ως την κύρια αιτία ήττας των Κερκυραίων.

ἄθροαις... μέσον

Το ἄθροαις συνάπτεται με το τεταγμέναις. Οι Αθηναίοι δρουν με σύνεση και προσαρμόζουν κατάλληλα

την τακτική τους, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων τους. Η συνειδητοποίηση ότι η επίθεση σ' όλη τη συγκεντρωμένη δύναμη των εχθρών ήταν ασύμφορη τους οδηγεί στην επίθεση κατά κέρας.

προσβαλόντες δὲ κατὰ κέρας
Οι Αθηναίοι ακολουθούν την τακτική αυτή, διότι απέκλειε τον κίνδυνο περικύκλωσής τους από τις εχθρικές δυνάμεις, ενώ συγχρόνως τους παρείχε μεγάλη ευχέρεια διαφυγής. Αξιοσημείωτη είναι η τόλμη αλλά και η μεγάλη ναυτική εμπειρία των Αθηναίων, οι οποίοι δεν ακολουθούν αμυντική τακτική αλλά επιτίθενται, παρά την αριθμητική ανωτερότητα των Πελοποννησίων.

κύκλον ταξαμένων αὐτῶν
Περιγράφεται η αντίδραση των Πε-

**λοποννησίων, οι οποίοι προσπα-
θούν να αποφύγουν την κατά κέρας
επίθεση των Αθηναίων.**

**γνόντες δὲ οἱ πρὸς τοῖς
Κερκυραίοις**

**Οι Πελοποννήσιοι που αντιμετώπι-
ζαν τους Κερκυραίους δεν πρέπει
να ήταν πολύ μακριά από εκείνους
που αντιμετώπιζαν τους Αθηναίους
και έτσι μπόρεσαν να δουν ότι υπήρ-
χε ο κίνδυνος να επαναληφθεί σε
βάρος τους το πάθημα της Ναυπά-
κτου. Πρόκειται για αξιοπρόσεκτη
αναφορά, καθώς εντάσσεται στις λί-
γες περιπτώσεις που ο Θουκυδίδης
παρουσιάζει τους ανθρώπους να
διδάσκονται από τα λάθη (δικά τους
ή άλλων) του παρελθόντος.**

**μὴ ὄπερ ἐν Ναυπάκτῳ γένοιτο
Σύμφωνα με όσα αναφέρει ο Θουκυ-
δίδης (2.83-84) το καλοκαίρι του 429**

π.Χ. στη ναυμαχία της Ναυπάκτου ο στρατηγός των Αθηναίων Φορμίλων με 20 πλοία νίκησε τον αποτελούμενο από 47 πλοία στόλο των Πελοποννησίων, διότι με κατάλληλους ελιγμούς κατόρθωσε να προξενήσει σύγχυση στους αντιπάλους.

**καὶ γενόμεναι ἄθροαι αἱ νῆες
Συνενώθηκαν δηλαδή τα δύο τμήματα του πελοποννησιακού στόλου (20 πλοία που είχαν παραταχθεί εναντίον των Κερκυραίων + 33 πλοία που είχαν αντιταχθεί στα 12 αθηναϊκά = συνολικά 53 πελοποννησιακά πλοία).**

τὰς τῶν Κερκυραίων...

προκαταφυγεῖν

Οι Αθηναίοι υποχωρούν χωρίς βιασύνη, για να δώσουν τη δυνατότητα στους Κερκυραίους να καταφύγουν στο λιμάνι τους.

σχολῆ τε ὑποχωρούντων

Ἡ τακτικὴ τῆς ἀργῆς υποχώρησης που ἀκολουθοῦν οἱ Ἀθηναῖοι εἶχε ὡς στόχο νὰ παρασύρει τοὺς Πελοποννήσιους στὴν καταδίωξη τῶν ἀθηναϊκῶν πλοίων, που, καθὼς ἐπλεαν με βραδύτητα, δημιουργοῦσαν στοὺς ἀντιπάλους τοὺς τὴν ψεύτικη ἐλπίδα ὅτι θὰ μπορούσαν νὰ τα προφτάσουν. Με αὐτὴν τὴν κίνηση ἀντιπερισπασμοῦ οἱ Πελοποννήσιοι δε θὰ στρέφονταν κατὰ τῶν Κερκυραίων, δίνοντάς τοὺς ἔτσι τὸ χρόνο νὰ ἐπιστρέψουν ἀσφαλεῖς στὸ λιμάνι τοὺς.

τοιαύτη γενομένη

Ἡ περιγραφή τῆς ναυμαχίας που προηγήθηκε, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Νικόστρατος ἀνακρούει πρῦμα, διατηρώντας ἀθικτὴ τὴν παράταξή του καὶ βοηθώντας συγχρόνως τοὺς

Κερκυραίους να υποχωρήσουν, αποκαλύπτει τις στρατηγικές του ικανότητες. Πράγματι ο Αθηναίος ναύαρχος διακρίνεται για την τόλμη του, τις ψύχραιμες επιλογές του, τη μεγάλη ναυτική του εμπειρία, την οξύτατη κρίση και την πολιτική του ευστροφία τη συνδυασμένη με ανθρωπισμό. Πιο αναλυτικά ο Νικόστρατος κατόρθωσε να αναχαιτίσει με 12 μόλις πλοία 53 εχθρικά, να προστατεύσει την αποχώρηση των αποδιοργανωμένων Κερκυραίων, να διατηρήσει το στόλο του αλώβητο και να διασφαλίσει τα αθηναϊκά συμφέροντα στο νησί, εμποδίζοντας ουσιαστικά τους Σπαρτιάτες να πραγματοποιήσουν την προσχεδιασμένη τους απόβαση στην Κέρκυρα. Η πολιτική ευφυΐα και ο ανθρωπισμός που επιδεικνύει στην περίπτωση αυτή ο Νικόστρατος δε

συναντιέται σε κανέναν άλλο Αθηναίο, με μόνη ίσως εξαίρεση τον Περικλή, ο οποίος φαίνεται ότι διέθετε το είδος της μεγαλοφροσύνης που η συμπεριφορά του Νικόστρατου αφήνει να διαφανεί. Έχει μάλιστα υποστηριχθεί η άποψη πως αν στην Αθήνα είχαν υπάρξει λίγοι ακόμα σαν και το Νικόστρατο –αν για παράδειγμα ο Αλκιβιάδης πραγματικά κατείχε τις αριστοκρατικές αρετές που ισχυριζόταν ότι διέθετε– τότε θα ήταν πλησιέστερη στην αλήθεια η άποψη πως μόνη αυτή (ενν. η Αθήνα) δεν προκαλούσε αγανάκτηση ούτε στον εχθρό, όταν αυτός κακοπάθαινε απ' αυτήν, ούτε στον υπήκοο μεμψιμοιρία, διότι τάχα εξουσιαζόταν από ανάξιους (2.41.3).

ερωτήσεις - ασκήσεις

Κεφ. 76-78

- 1. Να εντοπίσετε στα κεφ. 77-78 τα αλληπάλληλα λάθη τακτικής που σημείωσαν οι Κερκυραίοι στη ναυτική τους αναμέτρηση με τους Λακεδαιμόνιους. Πού, κατά τη γνώμη σας, οφείλονται;**
- 2. Να συζητήσετε τον αντίκτυπο που είχε η εμφάνιση του σπαρτιατικού στόλου στην ψυχολογία των δημοκρατικών Κερκυραίων.**
- 3. Να εξηγήσετε την τακτική με την οποία οι Αθηναίοι κατόρθωσαν να αντιμετωπίσουν την αριθμητική υπεροχή των αντιπάλων τους και να πλήξουν τον εχθρικό στόλο (3.78).**
- 4. Να χαρακτηρίσετε τον επικεφαλής του αθηναϊκού στόλου Νικόστρατο με βάση: α) τους πολεμι-**

κούς χειρισμούς του συνολικά κατά τη διάρκεια της ναυμαχίας και β) τη συμπεριφορά του προς τον αποδιοργανωμένο κερκυραϊκό στόλο.

5. ὡς δὲ αὐτοῖς πρὸς τοῖς πολεμίοις... ἦν δὲ οὐδεὶς κόσμος τῶν ποιουμένων· να συγκρίνετε την τακτική των Σπαρτιατών (2.11.9) και των Αθηναίων (2.89.9), όπως περιγράφονται από το Θουκυδίδη στα κείμενα του παραθέματος. Σε ποια συμπεράσματα οδηγείστε από τη σύγκριση αυτή;

«Ακολουθείτε τους αρχηγούς σας όπου σας οδηγούν τηρώντας αυστηρή πειθαρχία και υπακούοντας αμέσως στις διαταγές. Τίποτε δεν είναι ωραιότερο και ασφαλέστερο από έναν στρατό καλά πειθαρχημένο» (2.11.9).

**«Σεις πάλι θα πρέπει να μένετε κοντά στα καράβια σας, σε πλήρη τάξη, και να είσαστε έτοιμοι να εκτελέσετε κάθε παράγγελμα, επειδή ο εχθρικός στόλος είναι πολύ κοντά. Όταν αρχίσει η ναυμαχία, θα πρέπει προπάντων να πειθαρχείτε και να τηρείτε απόλυτη σιωπή. Τούτο έχει μεγάλη σημασία στις συγκρούσεις και ιδίως στις ναυμαχίες» (2.89.9).
(Μετάφραση Α. Βλάχος)**

6. Στα κεφάλαια 76-78 να εντοπίσετε τα ουσιαστικά: α) συνηρημένα β' κλίσης, β) όλα της γ' κλίσης, γ) τα ανώμαλα, δ) τα αττικόκλιτα και να γράψετε τις πλάγιες πτώσεις τους και στους δύο αριθμούς.

7. οὐδείς κόσμος (77.2): Να γραφεί η συνεκφορά στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών.

8. Στο Κεφ. 78 να επισημάνετε τους ρηματικούς τύπους που ανήκουν σε συνηρημένα ρήματα και να γράψετε α) το γ' ενικό ευκτικής του ενεστώτα, β) τα απαρέμφατα και τις μετοχές (και στα τρία γένη) ενεστώτα της ίδιας φωνής.

9. Να εντοπίσετε όλους τους τύπους αόρ. β' των Κεφ. 77-78 και: α) να τους μεταφέρετε στο γ' ενικό και πληθυντικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στη φωνή που βρίσκονται, β) να τους αντικαταστήσετε χρονικά.

10. περιέπλεον (78.2): Να μεταφέρετε το ρήμα στο β' ενικό όλων των εγκλίσεων του ενεστώτα και στο γ' ενικό του παρατατικού. Ποια διαφορά έχει ο σχηματισμός των παραπλήρων χρόνων του ρήματος από τα υπόλοιπα συνηρημένα σε -έω; Να

γράψετε άλλα τρία ρήματα σε -έω που κλίνονται παρόμοια.

11. Να βρείτε τους εμπρόθετους προσδιορισμούς του Κεφ. 76, να αναγνωρίσετε το είδος της επιρρηματικής σχέσης που εκφράζουν και να μελετήσετε πόσο συνεισφέρουν στην καθαρότητα και στην ακρίβεια του θουκυδίδειου κειμένου.

12. οἱ δὲ πολλῶ... ἐξήκοντα ναῦς (77.1): Να βρείτε τους προσδιορισμούς της αιτίας στο κείμενο του οποίου σας δίνεται η αρχή και το τέλος. Τι παρατηρείτε;

13. Να εξηγήσετε τη σημασία των παρακάτω λέξεων και στη συνέχεια με τις λέξεις αυτές να σχηματίσετε σύντομες φράσεις στη ΝΕ: πλους, απόπλους, διάπλους, παράπλους, περίπλους.

14. Τρεις φορές στα υπό συζήτηση κεφάλαια (76-78) ο ιστορικός χρησιμοποιεί μετοχές βασικών ρημάτων φόβου: πεφοβημένοι (77.1), φοβούμενοι (78.1), δείσαντες (78.2): α) Πού αποσκοπεί, κατά τη γνώμη σας, αυτή η επανάληψη; β) Γιατί ο Θουκυδίδης επιλέγει να εκφράσει το συναίσθημα του φόβου και τις τρεις φορές με μετοχή; γ) Ποια η διαφορά στη σημασία των τύπων πεφοβημένοι-φοβούμενοι; (Διαφορετικοί χρόνοι του ίδιου ρήματος).

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 79-80

Κείμενο

79.

Επαναφορά εκτοπισμένων ολιγαρχικών

1 Καὶ οἱ Κερκυραῖοι δείσαντες μὴ σφίσιν ἐπιπλεύσαντες ἐπὶ τὴν πόλιν ὡς κρατοῦντες οἱ πολέμιοι ἢ τοὺς ἐκ τῆς νήσου ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι νεωτερίσωσι, τοὺς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν ἐς τὸ Ἥραιον διεκόμισαν καὶ τὴν πόλιν ἐφύλασσον.

Οἱ Πελοποννήσιοι διστάζουν να επιτεθοῦν στην πόλη

2 Οἱ δ' ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι κρατοῦντες τῇ ναυμαχίᾳ, τρεῖς δὲ καὶ δέκα ναῦς

ἔχοντες τῶν Κερκυραίων ἀπέπλευσαν ἔς τὴν ἠπειρον, ὅθεν περ ἀνη-
3 γάγοντο. Τῇ δ' ὕστεραία ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον, καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ καὶ φόβῳ ὄντας καὶ Βρασίδου παραινοῦντος, ὡς λέγεται, Ἀλκίδα, ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος·

Ἀπόβαση Πελοποννησίων στη Λευκίμμη

ἐπὶ δὲ τὴν Λευκίμμη τὸ ἀκρωτήριον ἀποβάντες ἐπόρθουν τοὺς ἀγρούς.

80.

Οἱ Κερκυραῖοι δημοκρατικοὶ προχωροῦν σε διαπραγματεύσεις με τοὺς ἀντιπάλους τοὺς

1 Ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεῆς γενόμενος μὴ ἐπιπλεύσωσιν αἱ νῆες, τοῖς τε ἰκέταις ἦσαν ἔς λόγους καὶ τοῖς ἄλλοις,

ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις, καί τινες αὐτῶν ἔπεισαν ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι· ἐπλήρωσαν γὰρ ὅμως τριάκοντα **2** προσδεχόμενοι τὸν ἐπίπλου. Οἱ δὲ Πελοποννήσιοι μέχρι μέσου ἡμέρας δηώσαντες τὴν γῆν ἀπέπλευσαν, καὶ ὑπὸ νύκτα αὐτοῖς ἐφρυκτωρήθησαν ἐξήκοντα νῆες Ἀθηναίων προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος·

**Ἀφιξη αθηναϊκοῦ στόλου με
αρχηγὸ τον Ευρυμέδοντα**
ἄς οἱ Ἀθηναῖοι πυνθανόμενοι τὴν στάσιν καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν ἀπέστειλαν καὶ Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους στρατηγόν.

γλωσσικά σχόλια

Κεφ. 79

**δείσαντες· δέδοικα ἢ δέδια = φο-
βούμαι**

**ὡς κρατοῦντες (ενν. τῆ ναυμαχία)
= ως νικητές (στη ναυμαχία)**

**κρατοῦντες· κρατέω, -ῶ = νικῶ,
υπερισχύω**

**ἀναλάβωσιν· ἀναλαμβάνω =
παίρνω πίσω, επανακτῶ**

**νεωτερίσωσιν· νεωτερίζω =
επιχειρῶ εχθρική ενέργεια**

διεκόμισαν· διακομίζω = μεταφέρω

οἱ δ' = οι Πελοποννήσιοι

**κρατοῦντες τῆ ναυμαχία
(εναντιωμ. μετοχή εἰ καὶ ἐκράτουν,
καίπερ κρατοῦντες τῆ ναυμαχία)
= αν και ήταν νικητές στη ναυμαχία**

ἔς τὴν ἠπειρον = δηλ. στα Σύβοτα

ὄθενπερ ἀνηγάγοντο = απ' όπου ακριβώς ξεκίνησαν

ἀνηγάγοντο· ἀνάγομαι = βγαίνω από το λιμάνι στην ανοιχτή θάλασσα

ἐπὶ μὲν τὴν πόλιν οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον = καθόλου περισσότερο δεν έπλεαν εναντίον της πόλης (οὐδὲν μᾶλλον· λιτότης)

ὄντας, ἀντί οὔσαν, διότι πόλιν = πολίτας = (σχῆμα κατὰ σύνεσιν ἢ κατὰ το νοούμενο, βλ. Α.Β. Μουμτζάκη, Συντακτικό της Αρχαίας ελληνικής, §188, σ. 173)

καὶ Βρασίδου παραινούντος = αν και παρακινούσε (για επίθεση) ο Βρασίδης

ἰσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος = χωρίς να έχει όμως ίση ψήφο

ἀποβάντες· ἀποβαίνω = αποβιβάζομαι

ἐπόρθουν· πορθέω, -ῶ = ερημώ-
νω, λεηλατώ, καταστρέφω

Κεφ. 80

ὁ δῆμος... ἦσαν = μετά το περιλη-
πτικό ουσιαστικό δῆμος τέθηκε ρή-
μα πληθυντικού αριθμού

περιδεής <περὶ + δέος = περίφο-
βος, τρομοκρατημένος

ἐς λόγους ἦσαν = ἀρχισαν
διαπραγματεύσεις

τοῖς ἄλλοις = ενν. τους ἄλλους ολι-
γαρχικούς, εκτός απ' τους ικέτες

ὅπως σωθήσεται ἡ πόλις = για το
πώς θα σωθεί η πόλη (πλάγια ερώ-
τηση)

ἐς τὰς ναῦς ἐσβῆναι = να μπουν
στα πλοία

προσδεχόμενοι· προσδέχομαι =
περιμένω

**ἐπίπλουν· ἐπίπλους = επίθεση
μέχρι μέσου ἡμέρας = μέχρι το
μεσημέρι**

**δηώσαντες· δηόω, -ῶ =
ληλατώ, ερημώνω**

**ἐφρυκτωρήθησαν· φρυκτωρέω, -ῶ
= δίνω σήμα με πυρσούς, αναγγέλ-
λω με πυρσούς**

**προσπλέουσαι ἀπὸ Λευκάδος = ὅτι
πλησίαζαν ἀπὸ τῆ Λευκάδα**

**προσπλέουσαι = κατηγορηματικὴ
μετοχὴ ἀπὸ το ἐφρυκτωρήθησαν (=
ἐδηλώθησαν διὰ φρυκτῶν)**

**πυνθανόμενοι τὴν στάσιν = ὅταν
πληροφορήθηκαν τὴν εσωτερικὴ
αναταραχὴ**

**Θουκλέους = με συναίρεση ἀπὸ το
Θεοκλέους, ὅπως και Θουκυδίδης,
ἀπὸ θεός + κῦδος = δόξα**

ερμηνευτικά σχόλια

Κεφ. 79

ὡς κρατοῦντες

Μολονότι οι Πελοποννήσιοι δεν μπόρεσαν να βλάψουν τον αθηναϊκό στόλο, θεωρούνται νικητές, διότι ανάγκασαν τα κερκυραϊκά πλοία να τραπούν σε φυγή και αιχμαλώτισαν 13 απ' αυτά.

τοὺς ἕκ τῆς νήσου

Πρόκειται για τους 400 ολιγαρχικούς που είχαν εκτοπισθεί στο νησί Βίδο (3. 75.5).

ἀναλάβωσιν ἢ καὶ ἄλλο τι

νεωτερίωσι

Οι Πελοποννήσιοι θα μπορούσαν να ελευθερώσουν τους 400 προαναφερόμενους ολιγαρχικούς και να δημιουργήσουν πολιτικές αναταραχές στην Κέρκυρα.

**τούς τε ἐκ τῆς νήσου πάλιν...
ἐφύλασσον**

Με τη μεταφορά των 400 ολιγαρχικών από το Βίδο στο Ηραίο και με τη φύλαξη της πόλης τους προσπάθησαν οι Κερκυραίοι να εμποδίσουν τους δύο πιθανούς σκοπούς των Πελοποννησίων (δηλ. την απελευθέρωση των 400 ολιγαρχικών που κρατούνταν στο Βίδο και την υποκίνηση πολιτικής αναστάτωσης στο νησί).

οὐκ ἐτόλμησαν πλεῦσαι

Οι Πελοποννήσιοι δε στρέφονται εναντίον της Κέρκυρας, γεγονός το οποίο ο Θουκυδίδης αποδίδει σε ἔλλειψη τόλμης.

**τρεις δὲ καὶ δέκα ναῦς ἔχοντες
τῶν Κερκυραίων**

Προφανώς οι Πελοποννήσιοι κατόρθωσαν στη διάρκεια της ναυμαχίας

να συλλάβουν 13 κερκυραϊκά πλοία, καθώς αυτά εφορούσαν μεμονωμένα, άτακτα και χωρίς οργανωμένο σχέδιο και συντονισμένες κινήσεις εναντίον τους (3.77.1).

ὄθενπερ ἀνηγάγοντο

Ο πελοποννησιακός στόλος είχε ξεκινήσει από την Κυλλήνη και είχε προσορμιστεί, όπως προαναφέρθηκε, στα Σύβοτα.

οὐδὲν μᾶλλον ἐπέπλεον

Είχαν κωπηλατήσει το προηγούμενο βράδυ 40 η 45 μίλια από τη βάση τους στα Σύβοτα μέχρι την Κέρκυρα και πάλι πίσω. Επιπλέον είχαν ιδιαίτερα καταπονηθεί από τη διεξαγωγή της ναυμαχίας και την καταδίωξη του αθηναϊκού στόλου. Έτσι θα ήταν πολύ δύσκολο να επιχειρήσουν το ίδιο εγχείρημα ξανά την επόμενη μέρα. Η Λευκίμμη όμως

βρισκόταν πολύ πιο κοντά τους, καθώς απείχε μόλις 8-9 μίλια από τα Σύβοτα.

καίπερ ἐν πολλῇ ταραχῇ... παραινούντος, ὡς λέγεται

Οι παράγοντες που ευνοούσαν την επίθεση ήταν: α) η σύγχυση και ο φόβος των Κερκυραίων και β) οι παραινέσεις του Βρασίδα. Αξιοσημείωτη είναι η προσθήκη της φράσης ὡς λέγεται. Ο Θουκυδίδης (που τρέφει θαυμασμό για το πρόσωπο του Βρασίδα) φαίνεται να αμφιβάλει για την απόλυτη αξιοπιστία της πηγής του, που ήταν μάλλον σπαρτιατική. Ωστόσο θεωρείται πιθανό ο αποφασιστικός και τολμηρός Βρασίδας πράγματι να υπέδειξε επίθεση εναντίον της πόλης της Κέρκυρας, πρόταση που όμως δεν έγινε δεκτή από τον Αλκίδα. Αξιοπερίεργη είναι πάντως η άτολμη στάση

του τελευταίου, ο οποίος δίστασε να διατάξει νέα επίθεση κατά της πόλης, μολονότι οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί ήταν απόλυτα θετικές για μια τέτοια επιχείρηση και ο σύμβουλός του Βρασίδας τον προέτρεπε προς την ανάληψη επιθετικής πρωτοβουλίας. Ίσως ο Αλκίδας τήρησε στάση αναμονής ή δε θέλησε να καταπονήσει ακόμη περισσότερο τα ήδη εξαντλημένα πληρώματά του.

ἴσοψήφου δὲ οὐκ ὄντος

Ο Αλκίδας ως ναύαρχος και διοικητής μεγαλύτερης ναυτικής μοίρας είχε μεγαλύτερη εξουσία από το Βρασίδα, ο οποίος ήταν σύμβουλός του.

ἐπόρθουν τοὺς ἀγροὺς

Απόλυτα δικαιολογημένη στρατιωτικά ενέργεια με διπλό σκοπό: τον ανεφοδιασμό των ίδιων και την κα-

ταστροφή των πόρων των αντιπάλων.

Κεφ. 80

ὁ δὲ δῆμος τῶν Κερκυραίων ἐν τούτῳ περιδεὴς γενόμενος...

ἐσβῆναι

Οἱ δημοκρατικοὶ μπροστὰ στο ἀπειλητικὸ ἐνδεχόμενον να δεχθοῦν ἐπίθεση ἀπὸ τα ἐχθρικά πλοία ἀναγκάζονται να τηρήσουν συμβιβαστικὴ στάση και να ἀκολουθήσουν πολιτικὴ συνδιαλλαγὴ με τους ἀντιπάλους τους ολιγαρχικούς. Ἡ συμφιλιωτικὴ συμπεριφορὰ και ἡ ἐκκλησή τους για τη σωτηρία της πόλης εἶχαν ἀπήχηση σε ορισμένους ολιγαρχικούς, οἱ οποίοι πείστηκαν να ἐπανδρώσουν τα πλοία που θα ἀντιμετώπιζαν την επικείμενη πελοποννησιακὴ ἐπίθεση.

**ἐπλήρωσαν γὰρ ὄμως τριάκοντα
Με την πρώτη εμφάνιση του πελο-
ποννησιακού στόλου οι Κερκυραίοι
εξόπλισαν 60 πλοία (3.77.1) από τα
οποία έχασαν τα 13 (3.79.2). Τώρα
επανδρώνουν μόλις 30, μολονότι
επιβιβάστηκαν σ' αυτά και ορισμέ-
νοι ολιγαρχικοί. Ο αριθμός των
πλοίων είναι ωστόσο αρκετά ικανο-
ποιητικός, αν ληφθεί υπόψη η εμφύ-
λια διαμάχη, η επακόλουθη όξυνση
των πολιτικών παθών και η προη-
γούμενη ήττα των Κερκυραίων στη
ναυμαχία, γεγονός που ασφαλώς
θα απέτρεπε και πολλούς δημοκρα-
τικούς από το να επιβιβαστούν στα
πλοία.**

**ἐφρυκτωρήθησαν ἐξήκοντα
νῆες...**

**Κατά την αρχαιότητα η μετάδοση ει-
δήσεων και μηνυμάτων γινόταν με**

ημεροδρόμους στην ξηρά και με ταχύπλοα καράβια στη θάλασσα. Παράλληλα τη νύχτα χρησιμοποιούνταν συχνά οι φρυκτοί, δηλαδή πυρσοί αναμμένοι και τοποθετημένοι σε κορυφές βουνών, πύργους τειχών ή σε ειδικούς φρυκτωρικούς πύργους. Επρόκειτο για ένα είδος «οπτικού τηλέγραφου», με τον οποίο μεταβιβάζονταν όχι μόνο γενικές ειδήσεις (π.χ. ο ερχομός του εχθρού, η ύπαρξη άλλου κινδύνου κ.λπ.) αλλά και σήματα πολύ συγκεκριμένα και ακριβή σύμφωνα με ένα προκαθορισμένο σύστημα-κώδικα, που οι δέκτες τους ήταν σε θέση να αποκωδικοποιήσουν. Η συνεννόηση με τα φωτεινά αυτά σήματα ονομαζόταν «φρυκτωρία». Με τον τρόπο αυτόν πληροφορήθηκαν έγκαιρα οι Πελοποννήσιοι, αν όχι τον ακριβή αριθμό των εχθρικών

πλοίων, (μολονότι κάτι τέτοιο δεν πρέπει να θεωρηθεί αδύνατο), οπωσδήποτε όμως την άφιξη ισχυρού αριθμητικά εχθρικού στόλου.

ἀπὸ Λευκάδος

Η απόσταση ανάμεσα στο νοτιότερο σημείο της Κέρκυρας ή τα Σύβοτα και τη Λευκάδα είναι περίπου 80 χλμ., επομένως πρέπει να υπήρχαν ενδιάμεσοι σταθμοί φρυκτωριών, ίσως στους Παξούς και στις εκβολές του Αχέροντα.

πυνθανόμενοι τὴν στάσιν

Οι Αθηναίοι πληροφορήθηκαν τις ταραχές στην Κέρκυρα από την τριήρη που είχε φέρει δημοκρατικούς πρόσφυγες στην Αθήνα και από τους Κερκυραίους απεσταλμένους (3.71.2).

**καὶ τὰς μετ' Ἀλκίδου ναῦς ἐπὶ
Κέρκυραν μελλούσας πλεῖν**
Οἱ Ἀθηναῖοι ἀσφαλῶς δὲν πληροφο-
ρήθησαν ταυτόχρονα καὶ τὰ δύο γε-
γονότα. Ἡ μετοχὴ μελλούσας ση-
μαίνει ὅτι, εἴτε οἱ Ἀθηναῖοι ἔμαθαν
εγκαίρως μετὰ τὴν κατασκοπεῖα τὴν
ἀποστολὴν τοῦ Ἀλκίδα, εἴτε τὸ πλη-
ροφορήθησαν, ὅταν ὁ Ἀλκίδας, πλέ-
οντας ἀπὸ τὴν Κυλλήνην γιὰ τὴν Κέρ-
κυρα, πέρασε ἀναγκαστικὰ κοντὰ
ἀπὸ τὴν Κεφαλλονιά καὶ τὴν Ἰθάκη.

Εὐρυμέδοντα τὸν Θουκλέους
Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη ἀναφορὰ
τοῦ Θουκυδίδου στὸ διακεκριμένο
αὐτὸ στρατηγὸν, ὁ ὁποῖος σκοτώ-
θηκε στὶς Συρακούσες.

ερωτήσεις – ασκήσεις

- 1. Προσπαθήστε να εξηγήσετε: 1) την τακτική του Αλκίδα, ο οποίος αν και νικητής της αναμέτρησης, δεν επιχείρησε να στραφεί εναντίον της πόλης της Κέρκυρας ούτε αμέσως μετά τη ναυμαχία ούτε την επόμενη μέρα, 2) τα πιθανά κίνητρα που υπαγόρευσαν αυτήν την τακτική.**
- 2. Με βάση τα στοιχεία που σας παρέχουν τα 2 κεφάλαια (79, 80) να χαρακτηρίσετε τον Αλκίδα και το Βρασίδα.**
- 3. Πώς ερμηνεύετε την έκκληση των δημοκρατικών για συμφιλίωση προς τους αντιπάλους τους ολιγαρχικούς (80.1);**
- 4. Να βρείτε τις ονομαστικές προτάσεις των δύο κεφαλαίων και να δι-**

καιολογήσετε την εισαγωγή, την εκφορά και τη συντακτική τους θέση.

5. Να εντοπίσετε τις επιρρηματικές μετοχές των κεφαλαίων, να αναγνωρίσετε το είδος τους και να αναλύσετε 3 απ' αυτές στο αντίστοιχο είδος προτάσεων.

6. Να βρείτε τους ρηματικούς τύπους αόρ. β' του κειμένου και να τους μεταφέρετε: α) στο γ' ενικό και β' πληθυντικό πρόσωπο όλων των εγκλίσεων στη φωνή που βρίσκονται, β) στο γ' ενικό οριστικής όλων των χρόνων στη φωνή που βρίσκονται.

7. Να εντοπίσετε: α) τους τύπους συνηρημένων ρημάτων του κειμένου, β) τα υγρόληκτα ρήματα του κειμένου και να γράψετε το α' πληθυντικό πρόσωπο όλων των χρόνων της οριστικής των παραπάνω

ρηματικών τύπων στη φωνή που βρίσκονται.

8. Να μεταφέρετε τις προτάσεις στην αρχαία ελληνική:

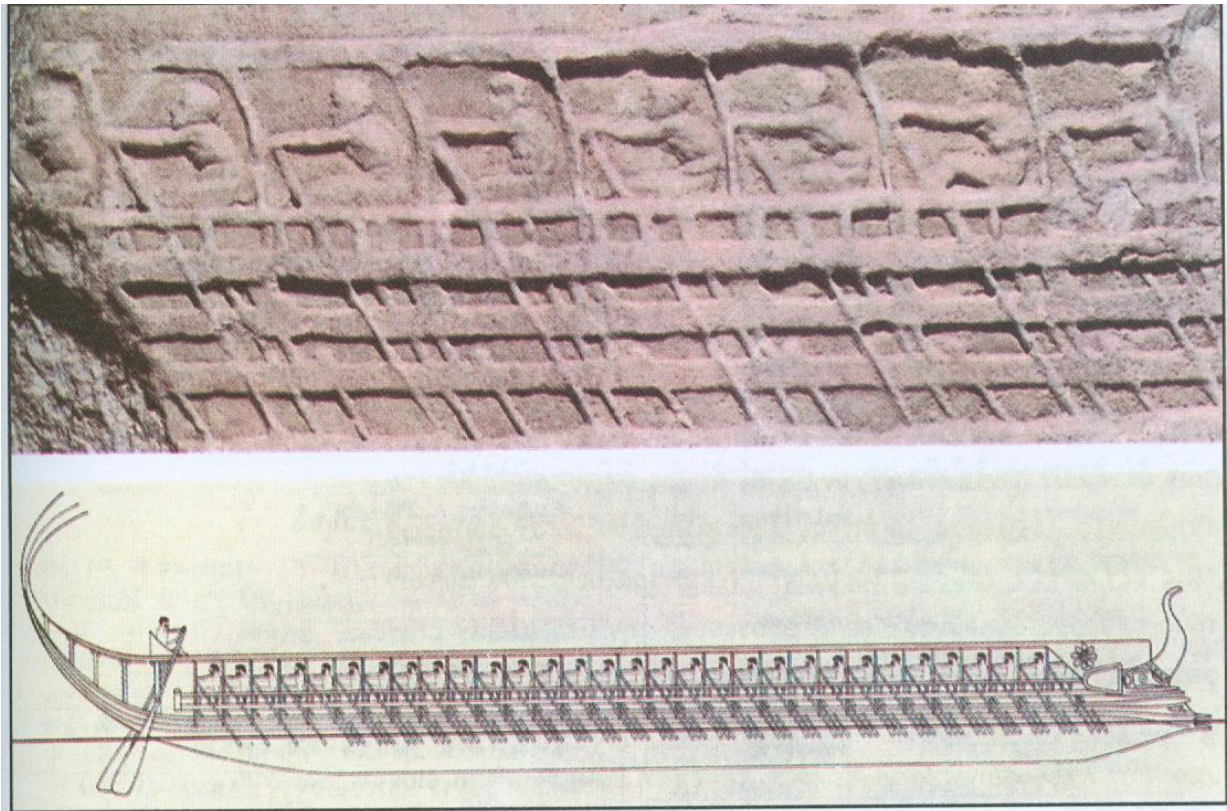
Οι Πελοποννήσιοι λεηλάτησαν μέχρι το μεσημέρι τη χώρα. Την επόμενη ημέρα οι νικητές στη ναυμαχία αποβιβάστηκαν στο ακρωτήριο και λεηλατούσαν τους αγρούς.

Έπεισαν μερικούς να επανδρώσουν τα πλοία.

9. διεκόμισαν: Πώς σχηματίζεται ο μέλλοντας του ρήματος; Ξέρετε άλλες κατηγορίες ρημάτων που σχηματίζουν όμοια το μέλλοντά τους; Να κλίνετε το μέλλοντα ίδιας φωνής του ρήματος σε όλες τις εγκλίσεις. Τι παρατηρείτε;

10. ἀναλάβωσιν (79.1), παραινοῦντος (79.3), ἀποβάντες (79.3), περιδεής (80.1): Από το θέμα καθεμιάς

**λέξης που σας δίνεται να σχηματί-
σετε 5 λέξεις (απλές ή σύνθετες), με
τις οποίες στη συνέχεια να φτιάξετε
όσο το δυνατόν περισσότερα ονο-
ματικά σύνολα.**

**Αθηναϊκή τριήρης (αναθηματικό
ανάγλυφο και αναπαράσταση)
(Εκδοτική Αθηνών)**

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 81

Κείμενο

Οι Πελοποννήσιοι αποπλέουν μέσω Λευκάδας

1 Οἱ μὲν οὖν Πελοποννήσιοι τῆς νυκτὸς εὐθὺς κατὰ τάχος ἐκομίζοντο ἐπ' οἴκου παρὰ τὴν γῆν· καὶ ὑπερνεγκόντες τὸν Λευκαδίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς, ὅπως μὴ περιπλέοντες ὀφθῶ-

2 σιν, ἀποκομίζονται. Κερκυραῖοι δὲ αἰσθόμενοι τὰς τε Ἀττικὰς ναῦς προσπλευούσας τὰς τε τῶν πολεμίων οἰχομένας, λαβόντες τοὺς τε Μεσσηνίους ἐς τὴν πόλιν ἤγαγον πρότερον ἔξω ὄντας, καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι κελεύσαντες ἄς ἐπλήρωσαν ἐς τὸν Ὑλλαϊκὸν λιμένα, ἐν ὧσιν περιεκομίζοντο, τῶν ἐχθρῶν εἴτινα λάβοιεν, ἀπέκτεινον·

Βαρβαρότητα και ακρότητες των δημοκρατικῶν

καὶ ἐκ τῶν νεῶν ὅσους ἔπεισαν ἐσβῆναι ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο, ἐς τὸ Ἑραιοὺν τε ἐλθόντες τῶν ἰκετῶν ὡς πεντήκοντα ἄνδρας δίκην ὑποσχεῖν ἔπεισαν καὶ κατέγνωσαν πάντων θάνατον. Οἱ δὲ πολλοὶ τῶν ἰκετῶν, ὅσοι οὐκ ἐπείσθησαν, ὡς ἑώρων τὰ γινόμενα, διέφθειρον αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερῷ ἀλλήλους, καὶ ἐκ τῶν δένδρων τινὲς ἀπήγγχοντο, οἱ δ' ὡς ἕκαστοι ἐδύναντο ἀνηλοῦντο.

4 Ἡμέρας τε ἑπτὰ, ἃς ἀφικόμενος ὁ Εὐρυμέδων ταῖς ἐξήκοντα ναυσὶ παρέμεινε, Κερκυραῖοι σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦντας εἶναι ἐφόνευον, τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες τοῖς τὸν δῆμον καταλύουσιν, ἀπέθανον δὲ τινες καὶ ἰδίας ἐχθρας ἕνεκα, καὶ ἄλλοι χρημάτων σφίσιν ὀφειλο-

5 μένων ὑπὸ τῶν λαβόντων· πᾶσά τε ἰδέα κατέστη θανάτου, καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίγνεσθαι, οὐδὲν ὅτι οὐ ξυνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω. Καὶ γὰρ πατήρ παῖδα ἀπέκτεινε καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν ἀπεσπῶντο καὶ πρὸς αὐτοῖς ἐκτείνοντο, οἱ δέ τινες καὶ περιοικοδομηθέντες ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ ἀπέθανον.

γλωσσικά σχόλια

ἐκομίζοντο· κομίζομαι = μεταφέρομαι, ταξιδεύω

ἐπ' οἴκου = πρὸς τὴν πατρίδα τους

παρὰ τὴν γῆν = κοντὰ στη στεριά

ὑπερενεγκόντες = ὑπερφέρω τι = (μετα)φέρω κάτι πάνω ἀπὸ ἓνα σημείο. Γινόταν δε αὐτό με τὴ βοήθεια μηχανημάτων, τῶν «ολκῶν»

(3.15.1), τῶν καλουμένων αλλιώς

και «φαλάγγων», «φαλαγγίων» ή «πάκτωνος»

ὅπως μὴ ὀφθῶσιν = ενν. ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων

ἀποκομίζομαι = αποσύρομαι, αποχωρῶ, απομακρύνομαι

αἰσθόμενοι· αἰσθάνομαι = αντιλαμβάνομαι, εννοῶ

οἴχομένας· οἴχομαι = ἔχω φύγει, «εἶμαι φευγάτος»

τούς τε Μεσσηνίους = δηλ. τους 500 του Νικόστρατου

περιεκομίζοντο = περιφέρομαι

τῶν ἐχθρῶν = δηλ. των ολιγαρχικών που ἔμειναν στην πόλη (3.80.1)

εἴ τινα λάβοιεν = ενν. ἐν τῇ πόλει.

Η ευκτική δηλώνει επανάληψη

ἀπέκτεινον, ενν. οἱ ἐν τῇ πόλει·

ἀποκτείνω = φονεύω

**ἐκ τῶν νεῶν = συνάπτεται με το
«ἐκβιβάζοντες»**

**ὄσους ἔπεισαν ἐσβῆναι = ενν. ἐς
τὰς ναῦς**

**ἐκβιβάζοντες = ἐκβιβάζω (μέλλ. ἐκ-
βιβῶ, συνήρ. κατά τα σε -άω, -ῶ),
αποβιβάζω από το πλοίο**

**ἀπεχρῶντο· ἀποχρῶμαί τινα =
σκοτώνω. Υποκείμενο ὁ δῆμος
(σχῆμα κατά το νοούμενο)**

**δίκην ὑποσχεῖν· δίκην ὑπέχω =
δικάζομαι**

**καταγιγνώσκω τινὸς θάνατον =
καταδικάζω κάποιον σε θάνατο**

**ἐκ τῶν δένδρων = ενν. τα οποία
βρίσκονταν στο ιερό**

**ἀπήγγχοντο· ἀπάγγχομαι = απαγγχο-
νίζομαι (πβ. νεοελλ. άγγχος, αγχόνη,
απαγγχονισμός)**

ἀνηλοῦντο (ἀναλόομαι, -οῦμαι)·
ἀνήλουν ἑαυτοὺς ἢ σφᾶς αὐτοὺς
= **τερμάτιζαν** τη ζωὴ τους

σφῶν αὐτῶν = γεν. διαιρετική =
σφῶν αὐτῶν τοὺς ἐχθροὺς δοκοῦ-
ντας εἶναι = τούτους σφῶν αὐτῶν οἱ
ἐδόκουν ἐχθροὶ εἶναι

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες· ἐπιφέ-
ρω τινὶ αἰτίαν = φέρω ως κατηγο-
ρία ἐναντίον κάποιου. Ἐπιφέροντες
μτχ. ενδοτ. (= εἰ καὶ ἐπέφερον). Ἡ με-
τοχὴ ἐπιφέροντες ἀντί γεν. ἀπόλ.
ἐπιφερόντων (σχῆμα ἀνακόλουθο)

τὸν δῆμον = τη δημοκρατία

καταλύουσιν = (ἀποπειρατ. ενεστ.),
ὄσους προσπαθοῦσαν (ἤθελαν) να
καταλύσουν το δημοκρατικό πολί-
τευμα

ἀπέθανον = το ρ. ἀποθνήσκω ως
παθητ. του ἀποκτείνω, φονεύομαι

(προτάχθηκε λόγω έμφασης)

καὶ ἄλλοι ἀπέθανον ὑπὸ τῶν λαβόντων = και ἄλλοι σκοτώθηκαν από τους οφειλέτες τους

πᾶσα ἰδέα κατέστη θανάτου = διαπράχθηκαν κάθε είδους φόνοι

καὶ οἷον φιλεῖ ἐν τῷ τοιούτῳ γίνεσθαι, οὐδὲν ὅτι οὐ ξυνέβη = και τίποτα δεν παραλείφθηκε που να μην έγινε, απ' ὅσα συνηθίζεται να γίνονται σε τέτοιες περιστάσεις φιλεῖ = εδῶ εἴωθε

ἐν τῷ τοιούτῳ, ενν. ἐν τῇ τοιαύτῃ περιστάσει =(δηλ. ἐν τῇ στάσει)

καὶ ἔτι περαιτέρω (ενν. ξυνέβη) = και ἀκόμα περισσότερα (υπερβολή)

ἀπεσπῶντο· ἀποσπάομαι, -ῶμαι = απομακρύνομαι

περιοικοδομηθέντες· περιοικοδο-

μέομαι, -ῦμαι = χτίζομαι, περιτειχίζομαι, περικλείομαι από τείχος

ερμηνευτικά σχόλια

**Τῆς νυκτὸς εὐθύς κατὰ τάχος
έκομίζοντο**

Ειρωνική αιχμή του Θουκυδίδη για το χρόνο και τον τρόπο φυγής των Πελοποννησίων. Η κρυφή αυτή αποχώρηση του Αλκίδα φανερώνει ανέντιμη συμπεριφορά (βλ. αντίστοιχη στάση του Αλκίδα στο 3.33.1). Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι τα 60 πλοία του Ευρυμέδοντα μαζί με τα 12 του Νικόστρατου και τα τριάντα των Κερκυραίων σχημάτιζαν μία ισχυρότατη ναυτική δύναμη, την οποία δύσκολα θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα 53 πελοποννησιακά πλοία.

**καὶ ὑπερενεγκόντες τῶν Λευκα-
δίων ἰσθμὸν τὰς ναῦς**

**Ο Στράβων (10.452) μας πληροφορο-
ρεῖ ὅτι ἀρχικά ἡ Λευκάδα ἦταν χερ-
σόνησος τῆς Ακαρνανίας. Οἱ Κορίν-
θιοι ἦταν οἱ πρῶτοι που κατὰ τὸν 7ο
αι. π.Χ. ἔκαναν πορθμὸ τὸν ἰσθμὸ,
μετατρέποντας ἔτσι τὴ χερσόνησο
σε νησί. Στὰ χρόνια τοῦ Θουκυδίδη
φαίνεται πῶς ὁ πορθμὸς εἶχε προ-
σχωθεῖ καὶ ἔτσι οἱ Κορίνθιοι ἀναγκά-
στηκαν νὰ σύρουν τὰ πλοῖα τους γιὰ
νὰ περάσουν. Οἱ Αθηναῖοι, ὅμως,
πλέοντας πρὸς τὴν Κέρκυρα, δὲν
μπορούσαν νὰ κάνουν τὸ ἴδιο, ἀφε-
νὸς διότι ἡ φύση τοῦ ἐγχειρήματος
ἦταν περισσότερο κοπιώδης ἀπὸ
τὸ νὰ παρακάμψουν τὸ νησί, ἀφετέ-
ρου διότι ἡ Λευκάδα εἶχε ταχθεῖ με-
τὸ μέρος των Σπαρτιατῶν. Ἐτσι ὁ
Αλκίδας, γνωρίζοντας ὅτι πλησιάζει
ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, ἀγνοώντας**

ὅμως πού ακριβώς μπορούσε να τον συναντήσει διέσχισε νύχτα ένα μέρος της απόστασης των 90 χλμ. που χωρίζουν τη Λευκίμμη από τη Λευκάδα και αποφεύγοντας να κάνει το γύρο του νησιού έσυρε τα πλοία του πάνω στο στενό πέρασμα ξηράς.

λαβόντες τούς τε Μεσσηνίους
Είναι οι 500 Μεσσήνιοι που αποτελούσαν τα πληρώματα των πλοίων του Νικόστρατου (βλ. 3.75.1). Η είσοδός τους στην πόλη (ές τήν πόλιν ἤγαγον) σκοπό είχε την ενίσχυση των δημοκρατικών και τον παράλληλο εκφοβισμό των ολιγαρχικών. Δεν αναφέρεται όμως από το Θουκυδίδη αν πήραν ενεργά μέρος στις θηριωδίες που ακολούθησαν.

καὶ τὰς ναῦς περιπλεῦσαι... λιμένα
Τα πλοία επανδρώθηκαν στο λιμάνι

του Αλκίνου, κοντά στην αγορά, όπου βρισκόταν και το νεώριο. Στάλθηκαν δε στο Υλλαϊκό λιμάνι, διότι οι δημοκρατικοί το είχαν από την αρχή των γεγονότων υπό τον πλήρη έλεγχό τους, κυρίως όμως για να απομακρύνουν τους ευρισκόμενους στα πλοία ολιγαρχικούς από τους ομοϊδεάτες τους που βρίσκονταν στην αγορά και στο Ήραιο.

εἴ τινα λάβοιεν

Η φράση υποδηλώνει ότι οι ολιγαρχικοί, καταλαβαίνοντας τις πραγματικές προθέσεις των δημοκρατικών, είχαν κρυφτεί.

ἐν ὧσ' περιεκομίζοντο

Δηλ. περιέπλεαν από το λιμάνι του Αλκίνου στο Υλλαϊκό λιμάνι.

ἐκβιβάζοντες ἀπεχρῶντο

Με λακωνική ακρίβεια ο Θουκυδίδης περιγράφει τη σκληρή και ανέ-

ντιμη συμπεριφορά των δημοκρατικών, οι οποίοι εξόντωσαν ακόμα κι εκείνους τους ολιγαρχικούς, που πείστηκαν να αγωνιστούν μαζί τους για τη σωτηρία της πατρίδας, ενάντια στους ομόφρονές τους.

κατέγνωσαν πάντων θάνατον
Ἔστησαν δηλ. μια παρωδία δίκης με προαποφασισμένο το καταδικαστικό για όλους αποτέλεσμα. Οι δημοκρατικοί εξαπατούν για δεύτερη φορά τους αντιπάλους τους, φανερώνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο βαθύ πολιτικό αμοραλισμό και αναληψία.

ὡς ἑώρων τὰ γιγνόμενα
Αναφορά σε όλα τα προηγούμενα, δηλ. και στο φόνο των ολιγαρχικών που είχαν επανδρώσει μαζί με τους δημοκρατικούς τα πλοία και στις εκτελέσεις που ακολούθησαν την

**προκατασκευασμένη δίκη και στη
θανάτωση κάθε ολιγαρχικού που
έπιαναν οι δημοκρατικοί.**

διέφθειρον... ἀνηλοῦντο

**Οι ολιγαρχικοί, συνειδητοποιώντας
ότι δεν υπάρχει καμία ελπίδα σωτη-
ρίας, προτίμησαν να θέσουν οι ίδιοι
τέρμα στη ζωή τους, παρά να πέ-
σουν στα χέρια των εχθρών τους. Ο
Θουκυδίδης, χρησιμοποιώντας 3
ρήματα που δηλώνουν θάνατο, με-
ταδίδει το κλίμα της απόγνωσης
των ολιγαρχικών και δημιουργεί
συγχρόνως μία από τις πιο «σκλη-
ρές», έντονες αλλά και τραγικές ει-
κόνες του έργου του.**

**ἡμέρας τε ἑπτά,... ὁ Εὐρυμέδων...
παρέμεινε**

**Ο ιστορικός φαίνεται εδώ πως μέμ-
φεται τον Ευρυμέδοντα και τον θεω-
ρεί υπεύθυνο για την αλληλοσφαγή**

στην Κέρκυρα. Ο Ευρυμέδοντας με τα 60 πλοία του θα μπορούσε να πετύχει ό,τι πέτυχε ο Νικόστρατος με 12 πλοία, αλλά αυτός από αδιαφορία ή ανικανότητα δεν αναμείχθηκε. Για το Νικόστρατο δεν γίνεται περαιτέρω αναφορά. Το πιο πιθανό είναι ότι έφυγε για τη Ναύπακτο αμέσως μετά την άφιξη του Ευρυμέδοντα στο νησί, ή ότι η γνώμη του δεν είχε ισχύ, διότι ήταν κατώτερος από τον Ευρυμέδοντα. Αν είχε αναχωρήσει δεν πήρε τους Μεσσήνιους μαζί του. Ο Θουκυδίδης πάντως δεν τους αποδίδει ευθύνη ή συμμετοχή στις φρικαλεότητες της εμφύλιας διαμάχης στην Κέρκυρα.

τὴν μὲν αἰτίαν ἐπιφέροντες...

λαβόντων

Οι δημοκρατικοί ισχυρίζονται ότι φονεύουν τους ολιγαρχικούς που αποπειράθηκαν να καταλύσουν τη

δημοκρατία. Πίσω από το πρόσχημα αυτό κρύβονται τα πραγματικά κίνητρα της σφαγής, δηλ. η προσωπική έχθρα και τα χρέη.

πᾶσα τε ἰδέα κατέστη θανάτου

Η φράση αποτελεί ανακεφαλαίωση των προηγουμένων και εισαγωγή στη βαθιά ανατομία της ανθρώπινης ψυχολογίας και της παθολογίας του εμφύλιου πολέμου, που θα επιχειρήσει στα επόμενα κεφάλαια ο Θουκυδίδης.

καὶ οἶον φιλεῖ ἐν τῷ τοιοῦτῳ γίνεσθαι

Ο ιστορικός θεωρεί πως όσα συνέβησαν στην Κέρκυρα αποτελούν συνήθη φαινόμενα, που παρατηρούνται πάντοτε σε συνθήκες εμφύλιου σπαραγμού.

οὐδὲν ὄ,τι οὐ συνέβη καὶ ἔτι περαιτέρω

Πρόκειται για υπερβολή που αποσκοπεί σε συναισθηματική διέγερση του αναγνώστη.

καὶ γὰρ πατήρ... ἀπέθανον

Σε συνθήκες εμφύλιας διαμάχης διασαλεύεται η φυσική τάξη των πραγμάτων, καθώς ακόμη και η πατρική αγάπη και στοργή προς τα παιδιά αντικαθίσταται από πράξεις ωμότητας. Κάθε έννοια ηθικής, δικαιοσύνης, γραπτού ή άγραφου νόμου αλλά και ανθρωπιάς καταλύεται.

καὶ ἀπὸ τῶν ἱερῶν... ἐκτείνοντο

Πρόκειται για βάνουση καταπάτηση του άγραφου ηθικού νόμου, που όριζε ότι οι ικέτες ήταν πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα.

ἐν τοῦ Διονύσου τῷ ἱερῷ

Το μέρος είναι άγνωστο. Οι άνδρες που κλείστηκαν εκεί πέθαναν από πείνα.

ερωτήσεις - ασκήσεις

1. Να επισημάνετε και να σχολιάσετε τις αντιστοιχίες (κοινά σημεία) που υπάρχουν στο 3.81 του Θουκυδίδη και σ' ένα γράμμα του Λίνκολν (Οκτώβριος 1863) που αναφέρεται στην έκρηξη βίας στην πολιτεία του Μιζούρι.

«Αμέσως η ειλικρίνεια αμφισβητείται και τα κίνητρα δέχονται επίθεση. Όταν έρχεται στ' αλήθεια ο πόλεμος, το αίμα ζεσταίνεται και το αίμα χύνεται. Η σκέψη αναγκάζεται να πέσει σε σύγχυση. Η απάτη γεννοβολάει και προοδεύει. Η εμπιστοσύνη πεθαίνει και καθολική καχυποψία βασιλεύει. Ο κάθε άνθρωπος αισθάνεται την παρόρμηση να σκοτώσει το γείτονά του, μήπως σκοτωθεί πριν απ' αυτόν. Εκδίκηση και αντεκδίκηση ακολουθούν. Κι όλα αυτά, όπως

είπαμε προηγουμένως, μπορούν να συμβούν ανάμεσα σε τίμιους ανθρώπους· αλλά αυτά δεν είναι όλα. Κάθε βρωμερό πουλί βγαίνει απ' τη φωλιά του και κάθε σιχαμερό ερπετό σηκώνει κεφάλι. Κι αυτά προσθέτουν το έγκλημα στη σύγχυση. Αυστηρά μέτρα που θεωρούνται αναγκαία, αλλά οπωσδήποτε σκληρά, τέτοιοι άνθρωποι τα κάνουν χειρότερα με την κακοδιοίκηση. Φόνοι για παλιές αντιζηλίες και φόνοι για χρήματα γίνονται κάτω απ' όποιο μανδύα θα ταίριαζε καλύτερα με την περίπτωση. Όλα αυτά παρέχουν επαρκή αιτιολογία για όσα έγιναν στο Μιζούρι και δε χρειάζεται να αποδοθούν στην αδυναμία ή την κακία κανενός στρατηγού». (Το παράθεμα στο Finley, Θουκυδίδης, σ. 188).

2. Ορισμένοι μελετητές υποστηρίζουν ότι ο Θουκυδίδης, στο βαθμό τουλάχιστον που η αυστηρή αντικειμενικότητά του τού το επιτρέπει, εκφράζει στο έργο του μέριμνα για την ηθική πλευρά των ανθρώπινων πράξεων, ευαισθησία και συναισθήματα που τα μεταδίδει στον αναγνώστη με ένταση και ιδιαίτερο πάθος. Μπορείτε να βρείτε στοιχεία που επιβεβαιώνουν τις απόψεις αυτές στο κεφ. 81;

3. Πού αποσκοπεί κατά τη γνώμη σας η συσσωρευτική περιγραφή φόνων στην τελευταία παράγραφο (§5) του κεφ. 81;

4. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους που δηλώνουν τις ενέργειες των Κερκυραίων δημοκρατικών στο γ' ενικό πρόσωπο του ενεστώτα της

οριστικής, χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.

5. Να γράψετε 5 ουσιαστικά της ΝΕ σύνθετα-παράγωγα του ρ. λαμβάνω και να σχηματίσετε με το καθένα σύντομες φράσεις.

6. «καὶ γὰρ πατήρ παῖδα ἀπέκτεινε» Να μεταφέρετε τη φράση στον άλλο αριθμό.

7. Να αναγνωρίσετε τις αναφορικές αντωνυμίες του κειμένου και να κλίσετε δύο από αυτές στα τρία γένη ενικού και πληθυντικού αριθμού.

8. Να εντοπίσετε τις μετοχές του κειμένου και να τις χαρακτηρίσετε.

9. Να εντοπίσετε τους προσδιορισμούς που αναφέρονται στα ρήματα που δηλώνουν θάνατο και να εξηγήσετε τη λειτουργία τους στο λόγο.

θέματα για συζήτηση

- Να παρουσιάσετε ένα ολοκληρωμένο «πορτραίτο» του Νικόστρατου και του Ευρυμέδοντα (να λάβετε υπόψη σας την πολεμική τακτική, τη γενικότερη συμπεριφορά και το χαρακτήρα του καθενός) και να προχωρήσετε σε σύγκριση των δύο ανδρών.

- Να παρουσιάσετε τα φοβερά γεγονότα που διαδραματίζονται στο Κεφ. 81 σαν σημερινοί ρεπόρτερς εφημερίδων ή ραδιοτηλεοπτικών σταθμών. (Μία γοργή σύνδεση με τα προηγούμενα είναι απαραίτητη, προκειμένου να κατατοπίσετε τους αναγνώστες ή ακροατές σας για τις δυσμενείς εξελίξεις στην πολιτική ζωή της Κέρκυρας). Προσπαθήστε στη συνέχεια να μεταφέρετε το σύντομο ρεπορτάζ σας στα αρχαία ελληνικά, αξιοποιώ-

ντας το λεξιλόγιο του οικείου κεφαλαίου.

- Να συζητήσετε την επέμβαση του ξένου παράγοντα και τις συνέπειές της στην πολιτική ζωή της Κέρκυρας. Μπορείτε να αναφέρετε ανάλογα παραδείγματα από τη σύγχρονη ελληνική ή παγκόσμια πολιτική σκηνή;

- Να συζητήσετε την ακόλουθη άποψη: «Μπορούμε να δεχτούμε σήμερα ότι το πολιτικό αίτιο που δίνει ο Θουκυδίδης, η "επιθυμία της εξουσίας" - η αρχή, όπως τη λέει ο ίδιος-, που εδράζεται στην πλεονεξία και τη φιλοδοξία της ανθρώπινης φύσης, είναι το πρωταρχικό αίτιο; Ή ότι η μονοδιάστατη αυτή μεταφυσική ερμηνεία της Ιστορίας δεν είναι εύκολα παραδεκτή στην εποχή μας; Πόσο μπορεί να αγνοηθεί ο οικονομικοκοινωνικός παράγοντας και κυρίως οι αντιθέσεις

που προέρχονται απ' αυτόν και η πάλη των τάξεων; Δύσκολα θα έβρισκε κανείς σήμερα σοβαρό ιστορικό, οποιασδήποτε ιδεολογικής ή πολιτικής απόχρωσης, που να αμφισβητούσε την πρωταρχική σημασία του παράγοντα αυτού. Στην περίπτωση μας πάντως ο εμφύλιος πόλεμος των Κερκυραίων, που χρησίμεψε ως αφορμή στον Θουκυδίδη για την ανάλυσή του, αφήνει να αναδυθεί ο παράγοντας αυτός σε όλη του τη μεγαλοπρέπεια. Ολοφάνερα πρόκειται για ταξική πάλη: Δύο διαφορετικές κοινωνικές ομάδες, μια πολυαριθμότερη και φτωχιά και μια πιο ολιγάριθμη και πλούσια, συγκρούονται. Και η "επιθυμία για εξουσία" της μιας πάνω στην άλλη δεν φαίνεται να έχει άλλη βάση από τα οικονομικά της συμφέροντα, που δεν είναι απλή πλεονεξία, αλλά

έναν πραγματικό αγώνα για επιβίωση. Όσα γίνονται τις παραμονές του πολέμου αυτού, η δίκη κυρίως των ολίγων και ο φόβος τους για οικονομικό αφανισμό, οδηγούν την ερμηνεία σε αυτήν ακριβώς την κατεύθυνση». (Χρήστου Χρηστίδη, Προτάσεις για μια ευχάριστη διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών στο Γυμνάσιο και στο Λύκειο, Μέρος β', σσ. 242-243). Να τεκμηριώσετε τη σύμφωνη ή αντίθετη δική σας άποψη με συγκεκριμένες αναφορές στα κεφάλαια που διδαχθήκατε.

- Ο Θουκυδίδης στο 1.22 γράφει: «τις πράξεις που έγιναν στον πόλεμο δε θεώρησα αξιό μου να τις πληροφορηθώ απ' οποιονδήποτε έτυχε να βρίσκεται εκεί, ούτε όπως μου φαινόταν πιθανό να έγιναν αλλά τα εξέτασα λεπτολόγα, και κείνα που είδα με

τα μάτια μου, και όσα έμαθα από άλλους, κοσκινίζοντάς τα με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια. Όλ' αυτά βρέθηκαν με πολύν κόπο, γιατί όσοι παραστάθηκαν σε μια μάχη δεν έλεγαν ο καθένας τα ίδια πράγματα, αλλά σύμφωνα με όσα θυμόταν ο καθένας, και με την προτίμησή του προς τη μια ή την άλλη μερίδα. Κι όταν ακούει κανείς την ιστορία, ίσως δε φαίνεται τόσο ευχάριστο ότι δε μοιάζει με παραμύθι· όσοι όμως θέλησαν να εξετάσουν την καθαρή αλήθεια των όσων έγιναν, και εκείνων που μέλλουν κάποτε να ξαναγίνουν, όπως είναι η φύση των ανθρώπων ή τα ίδια ή παρόμοια, θα μου φτάσει αν αυτοί τα κρίνουν ωφέλιμα. Γιατί το έργο μου έχει συγγραφεί περισσότερο για να τόχουν οι άνθρωποι αιώνιο χτήμα τους παρά σαν αγώνισμα για να τ'

ακούσει κανείς μία μόνο φορά». (Μετάφραση Έλλης Λαμπρίδη). Τηρεί ο ιστορικός τις βασικές αυτές μεθοδολογικές του αρχές στην αφήγηση της εμφύλιας διαμάχης στην Κέρκυρα; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με συγκεκριμένα παραδείγματα από το κείμενο.

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 82

Μετάφραση

Γενική θεώρηση των φοβερών αποτελεσμάτων των στάσεων στις Ελληνικές πόλεις

1 Σ' αυτές τις ακρότητες έφτασε ο εμφύλιος πόλεμος και προκάλεσε μεγάλη εντύπωση, γιατί ήταν ο πρώ-

τος που έγινε. Αργότερα μπορεί κανείς να πη ότι ολόκληρος ο Ελληνισμός συνταράχτηκε, γιατί παντού σημειώθηκαν εμφύλιοι σπαραγμοί. Οι δημοκρατικοί καλούσαν τους Αθηναίους να τους βοηθήσουν και οι ολιγαρχικοί τους Λακεδαιμονίους. Οσο διαρκούσε η ειρήνη δεν είχαν ούτε πρόφαση, αλλά ούτε την διάθεση να τους καλέσουν για βοήθεια. Με τον πόλεμο, όμως, καθεμιά από τις αντίπαλες πολιτικές παρατάξεις μπορούσε εύκολα να βρη ευκαιρία να προκαλέση εξωτερική επέμβαση για να καταστρέψη τους αντιπάλους της και να ενισχυθή η ίδια για ν' ανα-
2 τρέψη το πολίτευμα. Οι εμφύλιες συγκρούσεις έφεραν μεγάλες κι αμέτρητες συμφορές στις πολιτείες, συμφορές που γίνονται και θα γίνονται πάντα όσο δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου, συμφορές που μπο-

ρεί να είναι βαρύτερες ή ελαφρότερες κ' έχουν διαφορετική μορφή ανάλογα με τις περιστάσεις. Σε καιρό ειρήνης και όταν ευημερή ο κόσμος και οι πολιτείες, οι άνθρωποι είναι ήρεμοι γιατί δεν τους πιέζουν ανάγκες φοβερές. Αλλ' όταν έρθη ο πόλεμος που φέρνει στους ανθρώπους την καθημερινή στέρηση, γίνεται δάσκαλος της βίας κ' ερεθίζει τα πνεύματα του πλήθους σύμφωνα με τις καταστάσεις που δημιουργεί.

3 Ο εμφύλιος πόλεμος, λοιπόν, μεταδόθηκε από πολιτεία σε πολιτεία. Κι όσες πολιτείες έμειναν τελευταίες, έχοντας μάθει τι είχε γίνει αλλού, προσπαθούσαν να υπερβάλουν σ' επινοητικότητα, σε ύπουλα μέσα και

4 σε ανήκουστες εκδικήσεις. Για να δικαιολογούν τις πράξεις τους άλλαζαν ακόμα και τη σημασία των λέξεων. Η παράλογη τόλμη θεωρήθη-

κε ανδρεία και αφοσίωση στο κόμμα, η προσωπική διστακτικότητα θεωρήθηκε δειλία που κρύβεται πίσω από εύλογες προφάσεις και η σωφροσύνη προσωπίδα της ανανδρείας. Η παραφορά θεωρήθηκε ανδρική αρετή, ενώ η τάση να εξετάζονται προσεκτικά όλες οι όψεις ενός ζητήματος θεωρήθηκε πρόφαση για **5** υπεκφυγή. Όποιος ήταν έξαλλος γινόταν ακουστός, ενώ όποιος έφερνε αντιρρήσεις γινόταν ύποπτος. Όποιον επινοούσε κανένα τέχνασμα και πετύχαινε, τον θεωρούσαν σπουδαίο, κι όποιον υποψιαζόταν σύγκαιρα και φανέρωνε τα σχέδια του αντιπάλου, τον θεωρούσαν ακόμα πιο σπουδαίο. Ενώ όποιος ήταν αρκετά προνοητικός, ώστε να μην χρειαστούν τέτοια μέσα, θεωρούσαν ότι διαλύει το κόμμα και ότι είναι τρομοκρατημένος από την

αντίπαλη παράταξη. Με μια λέξη, όποιος πρόφτανε να κάνει κακό πριν από άλλον, ήταν άξιος επαίνου, καθώς κ' εκείνος που παρακινούσε στο κακό όποιοι δεν είχε σκε-
6 φτή να το κάνει. Αλλά και η συγγένεια θεωρήθηκε χαλαρότερος δεσμός από την κομματική αλληλεγγύη, γιατί οι ομοϊδεάτες ήσαν έτοιμοι να επιχειρήσουν ό,τιδήποτε, χωρίς δισταγμό, και τούτο επειδή τα κόμματα δεν σχηματίστηκαν για να επιδιώξουν κοινή ωφέλεια με νόμιμα μέσα, αλλά, αντίθετα, για να ικανοποιήσουν την πλεονεξία τους παρανομώντας. Και η μεταξύ τους αλληλεγγύη βασιζόταν περισσότερο στην συνενοχή τους παρά στους **7** όρκους τους στους θεούς. Τις εύλογες προτάσεις των αντιπάλων τις δέχονταν με υστεροβουλία και όχι με ειλικρίνεια για να φυλαχτούν

από ένα κακό αν οι άλλοι ήσαν πιο δυνατοί. Και προτιμούσαν να εκδικηθούν για κάποιο κακό αντί να προσπαθήσουν να μην το πάθουν. Όταν έκαναν όρκους για κάποια συμφιλίωση, τους κρατούσαν τόσο μόνο όσο δεν είχαν την δύναμη να τους καταπατήσουν, μη έχοντας να περιμένουν βοήθεια από αλλού. Αλλά μόλις παρουσιαζόταν ευκαιρία, εκείνοι που πρώτοι είχαν ξαναβρεί το θάρρος τους, αν έβλεπαν ότι οι αντίπαλοί τους ήσαν αφύλαχτοι, τους χτυπούσαν κ' ένοιωθαν μεγαλύτερη χαρά να τους βλάψουν εξαπατώντας τους, παρά χτυπώντας τους ανοιχτά, θεωρούσαν ότι ο τρόπος αυτός όχι μόνο είναι πιο ασφαλής αλλά και βραβείο σε αγώνα δόλου. Γενικά είναι ευκολώτερο να φαίνονται επιδέξιοι οι κακούργοι, παρά να θεωρούνται τίμιοι όσοι δεν

είναι δόλιοι. Οι περισσότεροι ανθρωποι προτιμούν να κάνουν το κακό και να θεωρούνται έξυπνοι, παρά να είναι καλοί και να τους λένε κουτούς. Αιτία όλων αυτών ήταν η φιλαρχία που έχει ρίζα την πλεονεξία και την φιλοδοξία που έσπρωχναν τις φατρίες ν' αγωνίζονται με λύσσα. Οι αρχηγοί των κομμάτων, στις διάφορες πολιτείες, πρόβαλλαν ωραία συνθήματα. Ισότητα των πολιτών από την μια μεριά, σωφροσύνη της αριστοκρατικής διοίκησης από την άλλη. Προσποιούνταν έτσι ότι υπηρετούν την πολιτεία, ενώ πραγματικά ήθελαν να ικανοποιήσουν προσωπικά συμφέροντα και αγωνίζονταν με κάθε τρόπο να νικήσουν τους αντιπάλους τους. Τούτο τους οδηγούσε να κάνουν τα φοβερώτερα πράγματα επιδιώκοντας να εκδικηθούν τους αντιπά-

λους τους, όχι ως το σημείο που επιτρέπει η δικαιοσύνη ή το συμφέρον της πολιτείας, αλλά κάνοντας τις αγριότερες πράξεις, με μοναδικό κριτήριο την ικανοποίηση του κόμματός τους. Καταδίκαζαν άνομα τους αντιπάλους τους ή άρπαζαν βίαια την εξουσία, έτοιμοι να κορέσουν το μίσος τους. Καμιά από τις δύο παρατάξεις δεν είχε κανέναν ηθικό φραγμό κ' εκτιμούσε περισσότερο όσους κατόρθωναν να κρύβουν κάτω από ωραία λόγια φοβερές πράξεις. Όσοι πολίτες ήταν μετριοπαθείς θανατώνονταν από την μια ή την άλλη παράταξη, είτε επειδή είχαν αρνηθή να πάρουν μέρος στον αγώνα είτε επειδή η ιδέα και μόνο ότι θα μπορούσαν να επιζήσουν προκαλούσε εναντίον τους τον φθόνο.

(Μετάφραση: Άγγελος Βλάχος)

ΘΟΥΚΥΔΙΔΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑΙ

Βιβλίο 3. Κεφάλαιο 83

Κείμενο

1 Ἔτσι οι εμφύλιοι σπαραγμοί έγιναν αιτία ν' απλωθή σ' όλο τον ελληνικό κόσμο κάθε μορφή κακίας και το ήθος, που είναι το κύριο γνώρισμα της ευγενικής ψυχής, κατόντησε να είναι καταγέλαστο κ' εξαφανίστηκε.

Αναξιοπιστία των όρκων

2 Ο ανταγωνισμός δημιούργησε απόλυτη δυσπιστία και δεν υπήρχε τρόπος που να μπορή να την διαλύση, ούτε εγγυήσεις ούτε όρκοι φοβεροί. Όλοι, όταν επικρατούσαν, ξέροντας ότι δεν υπήρχε ελπίδα να κρατηθούν μόνιμα στην εξουσία, προτιμούσαν, αντί να δώσουν πί-

στη στους αντιπάλους τους, να πάρουν τα μέτρα τους για να μην πάθουν οι ίδιοι.

Επικρατούν οι διανοητικά κατώτεροι

3 Τις περισσότερες φορές επικρατούσαν οι διανοητικά κατώτεροι. Φοβόνταν την δική τους ανεπάρκεια και την ικανότητα των αντιπάλων τους κ' έτσι, για να μην νικηθούν στην συζήτηση και για να μην πέσουν θύματα των όσων οι άλλοι θα επινοούσαν, δεν είχαν κανένα δισταγμό να προχωρήσουν σε βίαιες

4 πράξεις. Όσοι, πάλι, περιφρονούσαν τους αντιπάλους τους, νόμιζαν ότι μπορούσαν σύγκαιρα να καταλάβουν τα σχέδιά τους. Θεωρούσαν ότι δεν ήταν ανάγκη να μεταχειριστούν βία για τα όσα μπορούσαν, καθώς νόμιζαν, να πετύχουν με τις

ραδιουργίες τους. Έτσι, τις περισσότερες φορές, δεν φυλάγονταν και οι αντίπαλοί τους τους αφάνιζαν.
(Μετάφραση: Άγγελος Βλάχος)

Ασκήσεις

- 1. Πώς εξηγεί ο Θουκυδίδης στο 3.82 τη σταδιακή επέκταση των εμφύλιων πολέμων σε όλες τις ελληνικές πόλεις;**
- 2. Γιατί ο Θουκυδίδης στο 3.82.2 αποδίδει στον πόλεμο το χαρακτηρισμό «δάσκαλος της βίας» (βίαιος διδάσκαλος); Να γράψετε ένα κείμενο στο οποίο να αναλύετε τη δική σας άποψη σχετικά με την κρίση αυτή του ιστορικού.**
- 3. Να παρακολουθήσετε στο 3.82 τη σταδιακή «μεταμόρφωση» των ανθρώπινων συμπεριφορών, που**

πριν από τον εμφύλιο, θεωρούνταν αρετές, σε σοβαρά ελαττώματα στη διάρκειά του. Συζητήστε διεξοδικά τους προβληματισμούς που σας δημιουργεί το κείμενο και προσπαθήστε στη συνέχεια να εξηγήσετε την ηθική αλλοίωση και την ανατροπή των παραδεδομένων αξιών που επιφέρει ο πόλεμος.

4. Να επισημάνετε στο 3.82 τα σημεία, όπου εκφράζεται ο σαρκασμός και η ειρωνεία του Θουκυδίδη.

5. Γιατί ο Θουκυδίδης αναφέρει την αλλοίωση του νοήματος των λέξεων (3.82.4) ως μία από τις πιο ολέθριες συνέπειες των εμφυλίων πολέμων;

6. Πώς αλλοιώνεται το νόημα και η βαρύτητα του όρκου σε συνθήκες εμφυλίου πολέμου (3.82.27);

7. «Οι περισσότεροι άνθρωποι προτιμούν να κάνουν το κακό [...] τους λένε κουτούς» (3.82.7): Ισχύει, κατά τη γνώμη σας, η ψυχολογική αυτή παρατήρηση του ιστορικού;

8. Πού αποδίδει ο Θουκυδίδης την αιτία των εμφυλίων πολέμων και των συμφορών που αυτοί επιφέρουν στο ανθρώπινο γένος; Συμφωνείτε με τις παρατηρήσεις του ιστορικού;

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ 6ου ΤΟΜΟΥ

- **Θουκυδίδου Ιστορία**
(Κ. Διαλησμά - Ε. Κουτρομπέλη)
Βιβλίο 35

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Θρησκευμάτων και Αθλητισμού / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.